

UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA

DIPLOMSKO DELO

**VPLIV NOVEGA KAPITALSKEGA SPORAZUMA
(BASEL 2) NA LIZING PODJETJE**

Ljubljana, julij 2005

DEJAN PEČNIK

Izjava

Študent Dejan Pečnik izjavljam, da sem avtor tega diplomskega dela, ki sem ga napisal pod mentorstvom dr. ALEŠA GROZNIKA, in dovolim objavo diplomskega dela na fakultetnih spletnih straneh.

V Ljubljani, dne _____

Podpis: _____

Kazalo

Uvod	1
1 Lizing	2
1.1 Definicija lizinga	2
1.2 Definicija lizing podjetja	3
1.2.1 S čim se ukvarja lizing podjetje?	3
1.3 Zgodovina lizinga	4
1.3.1 Prvo lizing podjetje	4
1.3.2 Primeri lizinga v antičnem svetu in srednjem veku	4
1.3.3 Porast lizinga v 19. stoletju in 20. stoletju	5
1.4 Lizing v Sloveniji	5
1.5 Vrste lizinga	6
1.5.1 Finančni lizing	6
1.5.2 Operativni lizing	7
1.5.3 Primerjava finančnega in operativnega lizinga	7
1.6 Uporaba lizinga – prednosti in pomanjkljivosti	9
1.6.1 Prednosti lizinga	9
1.6.2 Slabosti lizinga	10
1.7 Postopki pri sklepanju pogodbe o lizingu	10
2 Boniteta – pomen in pojem	11
2.1 Pojem bonitete podjetja	11
2.2 Vloge bonitete	12
2.2.1 Sredstvo za minimiziranje in obvladovanje tveganj	13
2.2.2 Usmeritev k priložnostim	13
2.2.3 Izboljšuje kakovost komunikacij	13
2.2.4 Priporočilo poslovnim partnerjem	13
2.3 Bonitetna ocena lizingojemalca	14
2.4 Značilnosti bonitetnih ocen	16
2.5 Vpliv presoje bonitete lizingojemalca na lizing posel	17
3 Basel 2 – splošno	17
3.1 Zgodovina kapitalskega sporazuma	17
3.2 Osnovni namen in cilji	19
3.3 Glavne spremembe, ki jih prinaša novi sporazum	20
3.4 Na koga vpliva sprejetje Basla 2	20
4 Trije stebri Basla 2	21
4.1 1. steber – minimalne kapitalске zahteve	22
4.1.1 Kreditno tveganje	23
4.1.2 Kako lahko zmanjšamo kreditna tveganja?	27
4.1.3 Operativno tveganje	28
4.1.4 Tržno tveganje	29

4.2	2. steber – regulatorni nadzor	30
4.3	3. steber – tržna disciplina.....	30
5	Koncept delovanja IT sistema – pregled	31
5.1	Logični model	32
5.1.1	Obrazložitev pojmov v centralnem sistemu:	33
5.2	Omrežne povezave	34
5.3	Vpliv sporazuma Basel 2 na IT sisteme	34
5.4	Koncept delovanja IT sistema – sprememba v boniteti	36
5.5	Sprememba v podatkih in odziv koncepta	37
6	Model poslovnega procesa – lizing z vidika banke.....	39
	Sklep.....	41
	Literatura	42
	Viri	43

Kazalo slik in tabel

Slika 1: Subjekti pri leasing poslu	3
Slika 2: Finančni in operativni leasing	8
Slika 3: Razvoj Basel II.....	19
Slika 4: Vpliv Basla II na banko in njene podružnice	21
Slika 5: Struktura Basel 2	22
Slika 6: Kapitalsko tveganje	23
Slika 7: Kalkulacije kreditnega tveganja	24
Slika 8: Kapitalska ustreznost pri Basel I glede na bonitetno oceno.	25
Slika 9: Kapitalska ustreznost pri Basel II glede na bonitetno oceno.....	25
Slika 10: Kalkulacije operativnega tveganja	29
Slika 11: Osnovni model sistema in podatkovni sistemi	33
Slika 12: Sprememba bonitetne ocene.....	37
Slika 13: Odziv koncepta.....	38
Slika 14: Poslovni proces – Leasing z vidika banke.....	40
Tabela 1: Primerjava finančnega in operativnega leasinga	8
Tabela 2: Bonitetna skala.....	15

Uvod

Bančni sistem je v zadnjem času doživel številne spremembe, ki so posledica sprejetja novega kapitalskega sporazuma (Basel II). Omenjeni sporazum je sicer nadgradnja starega, originalnega kapitalskega sporazuma iz leta 1988, ki ni več zadostoval potrebam in novostim v bančnem poslovanju. Novi sporazum bo začel veljati s 1. 1. 2007, vendar pa se banke in druge finančne institucije že nekaj časa pripravljajo na sprejetje sporazuma, saj gre za zelo obsežno prenovo bančnega sistema. Glavna cilja Basla II sta stabilnost bančnega sistema in konkurenčna enakost med bankami v mednarodnem poslovanju.

Novi kapitalski sporazum pa bo imel velik vpliv tudi na vse podružnice v sklopu banke. Med omenjene podružnice pa spadajo tudi lizing podjetja. Lizing podjetja v lasti bank morajo tako lasten sistem poslovanja v celoti uskladiti s poslovanjem na nivoju celotne banke.

Glede na to, da je eden izmed temeljnih ciljev Basel II minimiziranje vseh vrst tveganj, je namen tega diplomskega dela predstavitev postopka pridobitve bonitetne ocene lizingojemalca ter ponazoritev delovanja informacijskega sistema, ki omogoča pregled in ažuriranje podatkov o lizingojemalcu na nivoju celotne banke.

V prvem poglavju sem najprej podrobno definiral lizing kot posebno obliko bančnega financiranja in opredelil lizing podjetje ter njegovo poglavitno dejavnost. Nato sem opisal razvoj lizinga po posameznih zgodovinskih obdobjih v svetu in tudi v Sloveniji. V nadaljevanju sem opredelil finančni in operativni lizing in ju tudi primerjal. Na koncu poglavja sem naštel še bistvene prednosti in slabosti lizinga in predstavil postopek pri sklepanju pogodbe o lizingu.

Jedro drugega poglavja je presoja bonitete lizingojemalca. Na začetku sem opredelil pojem in pomen bonitete ter predstavil vloge bonitete podjetja. Analiziral sem celoten postopek, ki je potreben za izračun bonitetne ocene in nato tudi opredelil vpliv bonitetne ocene na lizing posel in njene značilnosti.

Tretje poglavje začnjam za opisom razvoja novega kapitalskega sporazuma ter z njegovim osnovnim namenom ter cilji. Pri tem ne morem mimo glavnih sprememb novega sporazuma in opisom, na katere subjekte vse vpliva. Osnova sporazuma predstavljajo trije stebri: minimalne kapitalske zahteve, regulativni nadzor in tržna disciplina.

Splošni osnovni model delovanja informacijskega sistema in podatkovnega sistema v lizing podjetju sem predstavil v petem poglavju. Nato sem prikazal potek ažuriranja podatkov o lizingojemalcu v primeru spremembe njegove bonitetne ocene. Na koncu poglavja pa sem

opredelil tudi vplive novega kapitalskega sporazuma na informacijski sistem v podjetju in v šestem poglavju sem narisal model poslovnega procesa (lizing z vidika banke).

1 Lizing

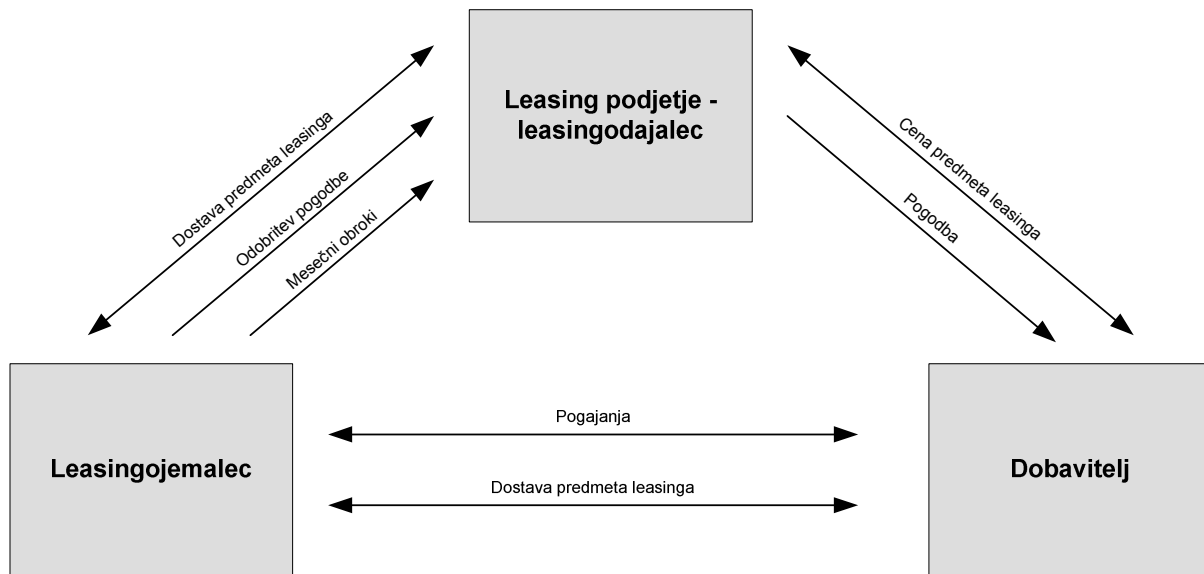
1.1 Definicija lizinga

Lizing je posebna oblika financiranja oziroma pogodbeni odnos, pri katerem lizingodajalec, ki je lastnik premoženja, da predmet lizinga v najem oziroma v uporabo lizingojemalcu. Lizingodajalec pa kupi predmet lizinga od dobavitelja. Lizingojemalec se v pogodbi zaveže, da bo do konca lizinganskega obdobja upošteval določila lizinganske pogodbe in obročno odplačeval zneske najemnine (glej Sliko 1, str. 3). Lizing tako vključuje določene značilnosti najema kot tudi kredita. Dejstvo, da je lizingodajalec skozi celotno obdobje lastnik predmeta lizinga, ga povezuje z najemom, prav tako pa gre pri lizingu kot tudi pri kreditu za obročno odplačevanje pravice do uporabe predmeta lizinga.

Lizing je torej posel, za katerega se odloči lizingojemalec v primeru, da s svojim trenutnim finančnim stanjem ni zmožen opraviti nakupa določenega predmeta (oprema, vozilo, nepremičnine ...). Ponavadi lizingojemalec sam izbere predmet lizinga, lizingodajalec pa ima vlogo posrednika med dobaviteljem in jemalcem lizinga. V primeru, da lizingojemalec ne spoštuje pogodbenih določil ali ne plačuje pogodbenih zneskov, se lahko lizingodajalec odloči za prekinitev pogodbe in posledično za odvzem predmeta lizinga. Koristi, pridobljene pri uporabi predmeta, so veliko večje kot pri lastništvu nad predmetom. Lizingojemalcu se s tem omogoči lažje poslovanje, katerega sicer sam ne bi zmožel financirati.

Tudi v domači in tuji strokovni literaturi zasledimo veliko definicij lizinga. USB lizing ga opredeljuje na temelju, da sta pravica do uporabe in s tem pridobljene ekonomske koristi pomembnejši kot lastništvo nad predmetom lizinga. Pri tem lizing vsebuje določene elemente najema in nakupa. Predmet lizinga ostane v lastništvu lizingodajalca v času trajanja lizinganske pogodbe (UBS, 2005).

Slika 1: Subjekti pri lizing poslu

Vir: UBS, 2005.

Enotno definicijo lizinga je glede na število različnih definicij in interpretacij težko določiti, vendar pa v njih najdemo veliko podobnosti o značilnostih lizinga. Ekonomski vidik ga opredeljuje predvsem kot obliko financiranja investicij, s pravnega vidika pa gre za prenos pravice za uporabo predmeta lizinga na podlagi plačila.

1.2 Definicija lizing podjetja

Lizing podjetje je lahko samostojna finančna institucija, neodvisno lizinško podjetje, zavarovalnica ali specializirano lizing podjetje. V Evropi prevladujejo predvsem lizinška podjetja, ki so v lasti bank, v deželah v razvoju prevladujejo povezana podjetja med bankami in trgovskimi podjetji. V teh deželah imajo ponavadi tudi zakonsko predpisana določila o domačem in tujem lastniškem deležu v podjetjih. Pri tovrstnem sodelovanju gre za sinergijo, saj tujci praviloma zagotovijo denarna sredstva in poslovne izkušnje, lokalni udeleženci pa prispevajo poznavanje domačega trga ter delovno silo.

1.2.1 S čim se ukvarja lizing podjetje?

Lizing podjetje se ukvarja s financiranjem uporabnika nekega sredstva pri nakupu tega sredstva. Z drugimi besedami to pomeni, da dobavitelj proda sredstvo lizing podjetju, ki sklene pogodbo o najemu (lizingu) z uporabnikom (najemojemalcem), na katerega prenese pravico do uporabe tega sredstva v pogodbenem času (Cinotti et al., 2005, str. 13). V zameno za pridobitev pravice uporabe sredstva, lizing podjetje od uporabnika pogodbe prejema najemnino.

Lizing podjetje se ukvarja s financiranjem predmeta lizinga in je njegov pravni lastnik. Predmet daje v najem in s tem prenese pravico do uporabe na lizingojemalca, ki je s tem deležen vseh koristi. V zameno za to podjetje zahteva plačilo mesečnih obrokov. Poenostavljeno povedano, lizing podjetja pri bankah kupujejo denar ter ga skušajo čim dražje prodati (v obliki financiranja opreme in storitev).

Kljub temu, da posel lizing podjetja zveni zelo enostavno (nekaj kupiš, plačaš, velikokrat tega nikoli ne vidiš in dobiš povrnjeno skozi mesečno najemnino), pa je računovodstveno prikazovanje velikokrat zelo težavno. Prvi problemi se ponavadi pokažejo že pri klasifikaciji pogodbe o lizingu (Cinotti et al., 2005, str. 13).

1.3 Zgodovina lizinga

Razvoj lizinga bom prikazal skozi ključne točke po posameznih zgodovinskih obdobjih, upošteval pa bom predvsem Evroplan (Europlan, 2005). Prvi zametki najema segajo več kot 4000 let v preteklost, vendar pa so najstarejši zapisi o lizingu iz leta 2000 pr. n. št. iz sumerskega mesta Ur. Sumerci so lizing uporabljali za najem kmetijskega orodja, pravice do uporabe vodnih virov itd. Arheologi so te zapise našli na glinastih tablicah, prvi lizingodajalci pa so bili duhovniki v tamkajšnjih templjih.

1.3.1 Prvo lizing podjetje

Znanstveniki so našli zapise, da se je okoli leta 450 do 400 pr. n. št. v starodavnem mestu Nippur družina Murashu odločila za odprtje bančne in tudi lizing hiše. V tedanjem Perzijskem imperiju je družina Murashu predstavljala vodilni finančni servis, specializirala pa se je v posojanju zemljišč in tudi številnih drugih produktov in živil.

1.3.2 Primeri lizinga v antičnem svetu in srednjem veku

Za stare Grke, Egipčane in Rimljane je lizing predstavljal učinkovito in velikokrat edino možno obliko financiranja nabave zemljišč, živine in izdelkov. S pridobitvijo zemljišč na tovrsten način si je marsikatera družina zagotovila preživetje. Rimljani so bili znani po velikih vojaških odpravah, za katere so potrebovali veliko število ladij in osebja. Lizing jim je tako predstavljal edino možno obliko financiranja vojaških odprav. Feničani pa so dosegali gospodarsko uspešnost ravno z znanjem v ladjedelništvu in so ladje dajali v čarter, ki je zelo podoben lizingu. Razlikovali so že med finančnim in poslovnim lizingom, njihove razlike pa so prvič napisane v Justinijanovem zakoniku.

Leta 1066 je Norveška nenadoma napadla Anglijo in vso svojo vojaško invazijo financirala s pomočjo lizinga. V tem času so ljudje tu veliko najemali konje in kmetijsko opremo.

1.3.3 Porast lizinga v 19. stoletju in 20. stoletju

V devetnajstem stoletju zasledimo velikanski porast uporabe lizinga, še zlasti pa so se spremenile vrste predmetov lizinga. Hiter razvoj tehnologije, kmetijstva in transporta je pomenil večje povpraševanje po lizingu. Njegov razvoj je dejansko povzročil razvoj železnic in lizing železniških vagonov v Veliki Britaniji leta 1840 je prvi primer lizinga, pri katerem na koncu pogodbenega roka preide lastnina v last lizingojemalca.

V prvi polovici dvajsetega stoletja je v Evropi in v ZDA prevladoval lizing določenih vrst blaga in strojev za različne industrije. Proizvajalci so bili prepričani, da lahko več prodajo, če kupcu ponudijo obročni način odplačevanja. Z razvojem avtomobilske industrije leta 1918 se je uveljavil še lizing vozil, s katerim je pričel v Chicagu Zollie Frank leta 1940.

K razvoju lizinga je pomembno prispevala tudi druga svetovna vojna, saj so podjetja dobivala obsežna državna naročila. Predvsem ameriško gospodarstvo je veliko povpraševalo po letalih, računalnikih in drugi naložbeni opremi. Iz dokaj razvitega ameriškega trga pa so se lizing podjetja začela počasi usmerjati še na druge mednarodne trge.

Rojstvo lizinga je torej leto 1954, ko je bilo s tem namenom ustanovljeno prvo podjetje U. S. Lizing Corp., ki je že vsebovalo lastnosti in značilnosti današnjih lizing hiš. Leta 1959 je to podjetje ustanovilo prvo podružnico v Kanadi, nato pa so se tovrstna podjetja začela ustanavljati tudi v Evropi, Aziji in Afriki.

Po podatkih Leaseurope, evropske zveze 28. nacionalnih lizinških združenj, je vrednost leasinskih poslov v letu 2003 v Evropi dosegala 193 milijard evrov (Viršek, 2004, str. 6).

Lizing panoga je izredno dinamična, saj je ohranila osnovni koncept izpred 4000 let. Njena dinamičnost se kaže skozi sposobnosti prilagajanja in uveljavljanja v različnem gospodarskem in pravnem okolju. Omenjena dejstva napovedujejo lizingu svetlo prihodnost in tudi novosti.

1.4 Lizing v Sloveniji

Prve lizing pogodbe v Sloveniji so sklepali v tovarni Peko v Tržiču, in sicer za čevljarske stroje predvsem z avstrijskimi in nemškimi podjetji. V nekdanji skupni državi Jugoslaviji se je ta posebna oblika financiranja uporabljala predvsem za financiranje letal in računalniške opreme. Prvo lizing podjetje v Sloveniji je bilo KMB Lizing Maribor, ki je bilo ustanovljeno leta 1989. Nato je v Sloveniji prišlo do razcveta lizinga, saj je bilo v letu 2003 v Združenje lizing podjetij Slovenije včlanjenih 32 podjetij za lizing (Habjanič, Filipan, 2004, str. 6). Večina teh podjetij je v lasti bank (predvsem tujih), ostale pa so v lasti proizvajalcev ali prodajalcev vozil.

Vrednost lizing poslov je v letu 2003 v Sloveniji znašala 996 milijonov EUR, od tega je bilo na področju lizinga nepremičnin ustvarjenega za 344 milijonov EUR prometa. Na področju lizinga premičnin predstavljajo največji delež osebna vozila (330 mio EUR), sledijo komercialna vozila (150 mio EUR) ter stroji in proizvodna oprema (98 mio EUR) (Habjanič, Filipan, 2004, str. 6).

1.5 Vrste lizinga

Splošno lizing delimo na finančni in operativni lizing. Razlikujeta se tako v praksi kot tudi v ekonomski obravnavi. Medtem ko operativni lizing nudi lizingojemalcu poleg financiranja popolno storitev vzdrževanja in servisiranja predmeta lizinga, je značilnost finančnega lizinga predvsem v financiranju osnovnega sredstva. Vsakega posebej bom opisal v poglavju v naslednjih dveh poglavjih.

1.5.1 Finančni lizing

To je oblika lizinga, kjer se lizingojemalec že v začetku ob sklepanju pogodbe odloči za lastništvo nad predmetom lizinga po poteku pogodbe. V tem primeru lizing dejansko pomeni financiranje nakupa predmeta. Pri tej obliki financiranja amortizacijo obračunava lizingojemalec, v nasprotju z operativnim lizingom, kjer jo obračunava lizingodajalec.

Pri finančnem lizingu lizingodajalec po naročilu kupca kupi predmet financiranja in mu ga izroči v uporabo. V času trajanja pogodbe ostane pravni lastnik predmeta lizingodajalec, kupec pa je ekonomski lastnik predmeta in njegov uporabnik. Ko kupec odplača vse s pogodbo določene obroke, postane predmet financiranja njegova last. V primeru, ko je lizingojemalec pravna oseba, vodi ta tudi predmet financiranja v svojih knjigah kot osnovno sredstvo.

Na začetku pogodbenega razmerja se določi in plača polog, ki ga določi lizingodajalec in znaša najmanj toliko kot celotni DDV. Doba financiranja praviloma znaša 60 mesecev, določi pa se glede na ekonomsko in tehnično uporabnost predmeta. V času trajanja pogodbe je odgovornost za vzdrževanje in zavarovanje predmeta na strani lizingojemalca.

V primerjavi s kreditom je nabava predmeta s finančnim lizingom nekoliko dražja, vendar je zaradi enostavnejših pogojev pridobitve lizinga in velikim zmožnostim prilagajanja kupčevim željam in zmožnostim veliko bolj ugodna. V Sloveniji se je doslej finančni lizing največ koristil za nakup avtomobilov. V zadnjem času pa je zaznati, da lizingojemalci to obliko financiranja koristijo tudi za nabavo drugih predmetov za poslovne in osebne potrebe.

1.5.2 Operativni lizing

Vse hitrejši razvoj tehnologije v svetu narekuje podjetjem in tudi posameznikom iskanje sodobnejših oblik financiranja. Ena izmed teh je tudi poslovni najem ali operativni lizing. Lastništvo nad sredstvi prinaša imetnikom vedno več negotovosti in tveganja. Sredstva lahko zaradi razvoja sodobnejše tehnologije hitro zastarajo in tako lastnikom ne omogočajo, da bi jih do konca izkoristili, če želijo še naprej obdržati svojo konkurenčnost. V nasprotnem primeru sledi padec produktivnosti in s tem tudi zaostanek za razvojem.

Posledično je v razvitih državah lastništvo nad sredstvi vse manj pomembno, pomembna je samo uporaba. Sredstva je potrebno maksimalno izkoristiti in tako zmanjšati poslovna tveganja, kar pa ponuja operativni lizing. Uporabnikom omogoča zunajbilančno financiranje sredstev in ne preveliko povečanje poslovnih stroškov, prav tako pa ugodno vpliva na njihovo likvidnost. Operativni lizing je primeren predvsem za investitorje, katere ne zanima nakup ali lastništvo nad predmetom, temveč zgolj uporaba. Predmet lizinga se knjiži kot osnovno sredstvo pri lizingodajalcu, ki zanj obračunava amortizacijo. Lizingojemalec pa knjiži mesečne obroke najemnine (tudi DDV) kot svoje poslovne stroške. Pri tem je pomembno, da na višino najemnine vpliva tudi preostanek vrednosti po preteku pogodbe.

Postopek pridobitve operativnega lizinga je zelo enostaven. Lizingojemalec izbere predmet najema in predloži lizingodajalcu predpisane dokumente. Slednji najprej napravi ponudbo in kasneje še pogodbo. Ob podpisu pogodbe se stranki dogovorita o neplačanem preostanku vrednosti predmeta. Po preteku pogodbenega razmerja lahko lizingojemalec najem podaljša ali pa predmet prepusti lizingodajalcu.

Običajno se pri operativnem lizingu plača tudi polog, ki je odvisen od bonitete najemnika in običajno znaša 20% od nabavne vrednosti predmeta najema. Doba financiranja je odvisna od predmeta lizinga, in sicer traja 60 mesecev, pri nepremičninah pa tudi dlje.

Doslej so se za operativni lizing v Sloveniji odločala predvsem podjetja in samostojni podjetniki. Največ najemov je bilo sklenjenih za osebna in transportna vozila, v zadnjem času pa narašča predvsem najem vseh vrst proizvodne opreme, strojev, računalniške opreme, plovil in nepremičnin.

1.5.3 Primerjava finančnega in operativnega lizinga

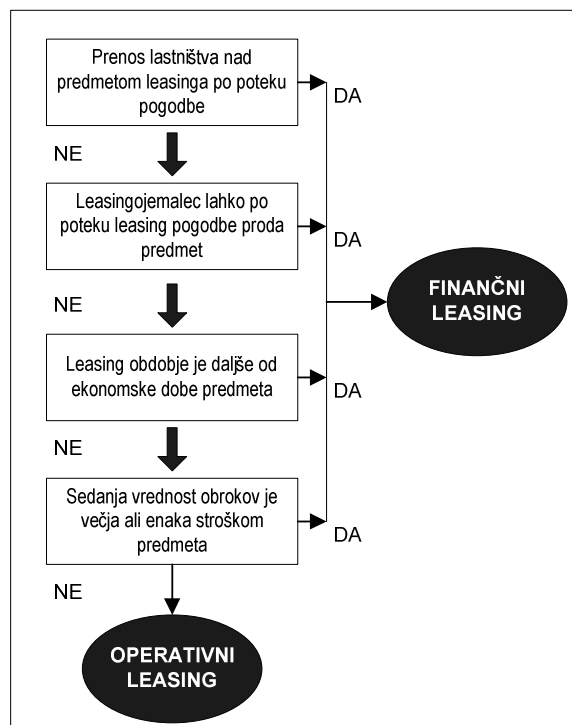
Primerjavo obeh vrst lizinga lahko vidimo v Tabeli 1 (glej Tabelo 1, str. 8), zatem pa sem na Sliki 2 (glej Sliko 2, str. 8) še grafično prikazal temeljne razlike med finančnim in operativnim lizingom.

Tabela 1: Primerjava finančnega in operativnega lizinga

Vidik	Finančni lizing	Operativni lizing
Predmet lizinga	V Evropi prevladujoč lizing premičnin in nepremičnin.	Vozila, proizvodna oprema in potrošniške dobrine.
Trajanje lizinga	Nepremičnine – fiksno, dolgo obdobje; premičnine – od 24 do 72 mesecev.	Od 6 do 72 mesecev.
Pravni značaj	Odraža se skozi prenos pravice do uporabe.	Vključuje elemente najema.
Ključni namen	Za financiranje investicij.	Vzdrževanje, zavarovanje, financiranje, storitve.
Amortizacija	Večinoma se izteče ob koncu pogodbenega razmerja.	Po nekaj pogodbah; možna podaljšanja.
Investicijsko tveganje	Na strani leasingojemalca.	Na strani lizingodajalca.
Dajalec lizinga	Finančne družbe.	Specializirane lizing družbe; proizvajalci, trgovci.
Računovodstvo	Prihodnje obveznosti morajo biti prikazane v letnem finančnem poročilu.	Prihodnje obveznosti niso prikazane v letnem finančnem poročilu.

Vir: UBS, 2005.

Slika 2: Finančni in operativni lizing

Vir: Toprak lizing, 2005.

1.6 Uporaba lizinga – prednosti in pomanjkljivosti

Ko se uporabnik odloča za določeno obliko financiranja svojih investicij, se vedno odloča na podlagi svojih finančnih zmožnosti ter prednosti in slabosti, ki mu jih prinaša določena alternativa. Lizing ima poleg prednosti tudi določene pomanjkljivosti, vendar pa se je v Sloveniji uveljavil kot uporabnikom prijazen bančni produkt. Slovenska lizing podjetja dajejo velik poudarek na lizing, ki je prilagojen potrebam strank in zato je za uporabnike tako zelo privlačen.

1.6.1 Prednosti lizinga

Lizing je kot oblika najema premičnin in nepremičnin zelo ekonomična oblika financiranja. Lizingojemalcu namreč ponuja racionalnejšo kombinacijo finančnih obremenitev, možnost zmanjšanja davčne osnove in zaščito pred tehnološkim zastaranjem. Nekateri uporabniki morajo biti stalno v stiku z novo tehnologijo. S pomočjo lizinga lahko učinkovito rešimo ta problem, saj se s posameznimi določbami v lizing pogodbi prenese tveganje tehnološkega zastaranja z lizingojemalca na lizingodajalca. Lizing je posebno primeren tudi za srednja in majhna podjetja, saj so postopki in potrebna dokumentacija za odobritev lizinga bistveno enostavnejši kot pri odobravanju posojil. Lizing lažje pridobijo tudi novo nastala podjetja in podjetja s slabšo boniteto.

Glavna razlika med kreditom in lizingom je v načinu zavarovanja terjatve do upnika. Pri kreditiranju banka praviloma zahteva dodatno zavarovanje v obliki poročstva, garancije, zastave premičnin, nepremičnin, vrednostnih papirjev ipd. Pri lizingu pa zavarovanje običajno predstavlja lastništvo nad predmetom lizinga.

Lizing tudi ne vpliva na kreditno sposobnost, saj plačila obrokov lizinga niso vključena v kreditni potencial pri bankah. Dobrim strankam podjetja za lizing nudijo tudi do 100-odstotno financiranje, kar pomeni, da lizingojemalcem ni treba plačati pologa. Pri nakupu opreme in komercialnih vozil lahko stranka pridobi premostitveni kredit za plačilo DDV-ja za obdobje največ šestih mesecev, ki ga uveljavlja kot svoj vstopni davek. Financiranje nakupa z lizingom zahteva manjši del lastnih sredstev, kar omogoča nadaljnjo prerazporeditev prostih sredstev za poslovne odločitve, ki praviloma zagotavljajo večji donos, kot znašajo stroški lizinga.

Naslednja prednost lizinga je tudi njegova prilagodljivost, saj lahko lizingojemalec sam izbira velikost prvega obroka, dolžino trajanja najema, velikost zadnjega obroka itd. Lizingojemalcu omogoča tudi natančno načrtovanje izdatkov, saj se obroki lizinga ne spreminjajo do izteka pogodbe, razen v primeru spremenljive obrestne mere. Lizing je ponavadi nominiran v trdnih valutah (EUR, CHF).

Iz naslova lizinških poslov lahko lizingojemalec uveljavlja manjšo davčno osnovo pri obračunu davka od dobička pravnih oseb oziroma pri napovedi davka od dohodka iz dejavnosti za samostojne podjetnike. Obrok pri finančnem lizingu v bilanci uspeha predstavlja strošek, in sicer delno kot amortizacija, delno pa kot strošek financiranja (plačilo obresti). Pri operativnem lizingu se obrok v celoti obravnava kot strošek. Lizingojemalec lahko pri finančnem lizingu uveljavlja davčno olajšavo za investicije v opredmetena osnovna sredstva.

1.6.2 Slabosti lizinga

Kljub vsem prednostim lizinga se uporabniki velikokrat odločijo za druge oblike financiranja, saj je lizing nekoliko dražji od posojila in tudi od nakupa. V primeru odkupa predmeta lizinga po poteku pogodbenega roka se lahko lizingojemalec sooči s slabim nadomeščanjem osnovnih sredstev z novimi, sodobnejšimi. Ponavadi lizingojemalec tudi nima pravice za izboljšanje sredstev, saj se mora s tem strinjati dajalec lizinga. Slabost za lizingojemalca je tudi dejstvo, da je lizingodajalec boljše zavarovan in tako izkorišča svoj položaj na trgu.

Težave pa ne nastopijo zgolj na strani lizingojemalca, temveč so tudi na strani lizingodajalca. Problemi nastanejo zlasti v primeru majhnega in slabo razvitega trga za rabljeno opremo. Po preteku pogodbenega roka ostane oprema pri lizingodajalcu, ki pa ima lahko težave pri prodaji, saj je pogosto že tehnološko zastarela. Kljub vsemu pa je lizing vedno bolj konkurenčen in v Sloveniji dosega kar 47-odstotno rast, kar je največ med vsemi evropskimi državami (Viršek, 2004, str. 6).

1.7 Postopki pri sklepanju pogodbe o lizingu

Običajni koraki pri sklepanju pogodbe o lizingu so sledeči (Cinotti et al., 2005, str. 15):

- Ko se lizingojemalec odloči za financiranje nabave nekega sredstva preko lizinga, najprej izpolni zahtevo za zaključitev pogodbe o lizingu.
- Lizing podjetje preveri boniteto lizingojemalca in njegovih porokov.
- Lizingojemalcu, njegovim porokom in dobavitelju predmeta lizinga se pošlje obvestilo o odobritvi lizinga. V temu trenutku zahteva za zaključitev pogodbe postane pogodba ali pa se neodvisno od tega sklene pogodba, ki temelji na odobreni ponudbi.
- Lizingojemalcu se pošlje poziv za plačilo, v katerem je vključen polog, stroški obdelave pogodbe in prvi obrok.
- Ko je znesek poziva plačan, se lizingojemalcu pošlje avansni račun, ki mu služi kot pravica na odbitek davka, če ima lizingojemalec to pravico.
- Nato predstavnik lizing podjetja ali lizingojemalec prevzameta predmet lizinga in dobavitelj mora poslati lizing podjetju račun.
- Ko dobavitelj pošlje potrdilo o prevzemu predmeta lizinga in pošlje lizing podjetju račun, se pogodba smatra kot aktivirana.

- V primeru finančnega lizinga se lizingojemalcu pošlje še storno avansnega plačila, račun za stroške obdelave pogodbe, prvi obrok ter redni račun za predmet lizinga.

2 Boniteta – pomen in pojem

Vsako podjetje je v svojem poslovnem okolju povezano s številnimi drugimi subjekti. Za dosego svojih poslovnih ciljev je potrebno sodelovanje na denarnem, blagovnem in tudi na drugih poslovnih področjih. Vsak subjekt na trgu si želi in pričakuje, da bo to sodelovanje vestno in odgovorno in da se bo kasneje razvilo v stalno poslovno partnerstvo. Za dobro poslovno partnerstvo pa je potrebno dobro poznavanje samega sebe in drugih. Pri tem potrebujemo kakovostne informacije o boniteti podjetij, na podlagi katerih se odločamo in razvijamo nadaljnje sodelovanje. Tovrstne informacije o podjetjih pa so zelo pomembne, saj so razmere na trgih vedno bolj razgibane, prepletene, nepredvidljive in zato tudi tvegane.

2.1 Pojem bonitete podjetja

Beseda boniteta (ang. rating) izvira iz latinske besede »bonus«, ki pomeni dober, oziroma »bonitas«, ki pomeni ugodnost. Dokler se boniteta ni začela uveljavljati kot lastnost podjetja, je ta izraz označeval le ugodnost nekaterih oseb (glede na njihov položaj, starost, poklicno razvrstitev), v manjši meri tudi stvari (na primer zemljišč, blaga, vrednostnih papirjev, terjatev) (Knez-Riedl, 2000, str. 19).

V domači in tuji literaturi pojmovanja bonitete niso enotna. Pri ožji oziroma tradicionalni opredelitvi enačijo boniteto predvsem s plačilno zanesljivostjo ter s plačilno ali kreditno sposobnostjo. Torej gre za upoštevanje lastnosti, ki so pomembne za finančno varnost naložb in s tem za zmanjševanje finančnega tveganja. Te lastnosti pa so ponavadi le del celovite bonitete podjetja. Tovrstno tradicionalno gledanje na boniteto podjetja je značilno za podjetja, ki jih pestijo likvidnostne težave in nimajo vizije o svojem nadaljnjem poslovanju.

Sodobno pojmovanje bonitete pa upošteva še ostale lastnosti in značilnosti ter upošteva tudi okolje, v katerem podjetje posluje. Sodobno pojmovanje bonitete pogojuje napredek v znanosti in v razvoju tehnike, bolj zapleteno okolje, družbeno-politične spremembe, informatizacija družbe, globalizacija itd. Boniteta tako prikazuje podjetje kot celoto ter prikazuje kakovost poslovanja, ki se kaže v njegovi zanesljivosti, uspešnosti in v nadaljnjih strategijah.

Osnovna razlika med tradicionalnim in sodobnim gledanjem na boniteto podjetja je predvsem v tem, da tradicionalno pojmovanje vsebuje tiste lastnosti podjetja, ki so pogoj za doseganje bonitete podjetja v sodobnem pomenu. Različen je tudi časovni horizont, saj v tradicionalnem pomenu boniteta podjetja odkriva v glavnem pretekla dogajanja in stanja v podjetja. Sodobno

pojmovanje pa je usmerjeno bolj v prihodnost in opredeljuje potencialne podjetja. Bistvena razlika je tudi v tem, da tradicionalno pojmovanje upošteva lastnosti, ki jih je možno kvantificirati. Sodobno opredeljevanje jemlje ob tem vse bolj v obzir kvalitativne lastnosti, t. i. mehke elemente, in med njimi vse bolj potencialne podjetja. Kvantifikacija le-teh je težka, včasih nesmiselna ali celo nemogoča (Knez-Riedl, 1998, str. 19).

Na podlagi številnih opredelitev lahko vidimo, da boniteta prikazuje celotno sliko podjetja oziroma v kakšnem položaju se nahaja. Poleg splošnih podatkov poslovanja boniteta prikazuje tudi prednosti in pomanjkljivosti podjetja, ki dolgoročno vplivajo na uspešnost podjetja. Pri tem pa boniteta opredeljuje tudi priložnosti, nevarnosti ter procese, ki so prisotni na trgu, na katerem si podjetje skuša zagotoviti svoj obstanek in nadaljnji razvoj.

V Sloveniji ocenjevanje bonitete poslovanja podjetja do nedavnega ni bilo preveč običajno, v zadnjem času pa se pomembnosti dobre bonitetne ocene vse bolj zavedajo tudi domača podjetja. Poleg tega pri nas že vrsto let delujejo specializirane bonitetne hiše, kot so podjetje Coface Intercredit (<http://www.cofaceintercredit.si>) in podjetje Creditreform (<http://www.creditreform.si>). Poleg njih tovrstne storitve ponujata še Agencija RS za javnopravne evidence in storitve (<http://www.ajpes.si>) ter Slovenska izvozna družba (<http://www.sid.si>). Vse izdelajo specifična bonitetna poročila, med njimi pa je največ formalnih razlik pri prikazovanju eksplicitnih ocen tveganosti poslovanja preverjenega podjetja in velikosti priporočenega zneska financiranja.

2.2 Vloge bonitete

V današnjem poslovnem svetu je pomembnost dobre bonitete vse večja in je postala osnova dobre poslovne politike in razvoja. Podjetja se ne spuščajo v vrsto poslovnih aktivnosti, dokler se ne oceni boniteta poslovnega partnerja. S pomočjo dobro pripravljene bonitete podjetja uslužbenci določenega podjetja lažje sprejemajo dobre poslovne odločitve. Velikokrat so se podjetja na podlagi dobre ocene bonitete izognila izgubi, saj bi v drugačnem primeru sklenila posel s podjetjem, za katerega je bila ugotovljena slaba boniteta.

Upoštevati pa je potrebno tudi izgubljene donose, povezane z odločitvami, ki jih ne sprejmemo, oziroma stroške, ki so povezani z odločitvami, ki niso strokovno utemeljene. Za to pa je običajno potrebno zbrati, preveriti in preučiti množico podatkov in informacij ter jih za tem strniti v kakovostno ugotovitev.

Število uporabnikov in tudi posrednikov informacij o boniteti se iz dneva v dan povečuje. Različni uporabniki pripisujejo boniteti podjetja različen pomen in upoštevajo tiste kazalce in informacije, ki so najbolj pomembne za njihovo poslovanje. Poznavanje bonitete obstoječih in potencialnih poslovnih partnerjev in tudi lastne bonitete podjetja je izrednega pomena za kakovostno poslovno odločanje. Še večji poudarek presoji bonitete dajejo podjetja, ko gre za

dolgoročna pogodbeno razmerja, saj so tu posledice ponavadi največje in velikokrat za podjetja usodna.

2.2.1 Sredstvo za minimiziranje in obvladovanje tveganj

V tradicionalnem pomenu je bil glavni namen bonitete podjetja zavarovanje pred finančnimi tveganji. Finančna tveganja navadno delimo na tržna tveganja (obrestno, valutno in druga tveganja), kreditno tveganje ter tveganje zmanjšane plačilne sposobnosti (Knez-Riedl, 2000, str. 24). Podjetja pa se poleg tovrstnih tveganj srečujejo se s drugimi tveganji, ki so povezana z negotovostjo prihodnje konkurenčnosti ter možnostmi razvoja, rasti in preživetja na trgu. Zaradi izpostavljenosti raznim tveganjem in pred njihovimi vplivi so podjetja razvila sistem ocenjevanja bonitete poslovnih partnerjev. S tem sistemom že pred glavnimi odločitvami izločijo poslovne partnerje, ki imajo slabo boniteto in tako v veliki meri izboljšajo kakovost poslovanja.

2.2.2 Usmeritev k priložnostim

Nova zasnova bonitete podjetja poudarja tudi usmeritev k priložnostim. Podjetje išče priložnosti v sodelovanju z dobrimi poslovnimi partnerji. Ta nova vloga bonitete podjetja prihaja do izraza pri sklepanju kooperacijskih pogodb, pri oblikovanju in razvijanju partnerstev in zavezništev ter pri navezovanju podporne mreže.

2.2.3 Izboljšuje kakovost komunikacij

Informacija o boniteti podjetja bistveno izboljšuje kakovost komunikacijske mreže znotraj podjetja samega (med lastniki podjetja, managerji in zaposlenimi) kot tudi med podjetjem in okoljem (poslovnimi partnerji, javnostjo, vlado in drugimi institucijami). Boniteta podjetja tako pripomore k doseganju osnovnih komunikacijskih ciljev, kot so: poznavanje podjetja, poudarjanje njegovih prednosti, večanje zanimanja za podjetje, razumevanje ravnanja podjetja in vzpodbujanje raznih nalog za uresničitev ciljev podjetja in njegovih strategij.

2.2.4 Priporočilo poslovnim partnerjem

Boniteta je prvenstveno sporočilo, priporočilo poslovnim partnerjem, za katerega izvedo od samega podjetja ali preko posrednikov. Postaja pa tudi pomembna osnova za oblikovanje javnega mnenja o podjetju, za oceno njegove družbene odgovornosti in znotraj nje okoljske odgovornosti. Nove vloge bonitete podjetja omogočajo večjo prepoznavnost podjetja, omogočajo izstopanje iz množice podobnih ali iz anonimnosti, izboljšujejo pogajalski položaj podjetja in povečujejo zaupanje okolja v podjetje.

2.3 Bonitetna ocena lizingojemalca

Število uporabnikov in tudi posrednikov informacij o boniteti se iz dneva v dan povečuje. Različni uporabniki pripisujejo boniteti poslovnega partnerja različen pomen in upoštevajo tiste kazalce in informacije, ki so najbolj pomembne za njihovo poslovanje. Pri lizingu z boniteto pojmujeemo skupek značilnosti, ki opredeljujejo bodisi kakovost pravnih oseb (npr. podjetja), fizičnih oseb (npr. podjetnikov, lastnikov podjetja, managerjev) ali sredstev (npr. zemljišč, terjatev). Običajno odraža boniteta podjetja tudi boniteto posameznih oseb (zlasti vodilnih managerjev, lastnikov) in oblik sredstev (npr. terjatev, vrednostnih papirjev).

Lizingodajalci posvečajo ocenjevanju bonitete lizingojemalca zelo veliko pozornosti, saj se na podlagi tega odločajo za odobritev ali odpoved lizing posla. V današnjih razmerah postaja odločanje v poslovnem svetu vse bolj zapleteno in tvegano, kajti posledice današnjih odločitev so za prihodnost podjetja vse večja. Seznanjenost z boniteto lizingojemalca zmanjšuje tveganje napačnih odločitev ter omogoča hitrejše uresničevanje strategij in doseganje dolgoročnih ciljev podjetja. Le kakovostna boniteta je lahko porok za kakovostne odločitve. Z novim kapitalskim sporazumom pa se na tem področju obetajo številne novosti, katere pa bom opisal v nadaljevanju diplomske naloge.

Prvi korak lizingodajalca je identifikacija tveganih poslov in določitev bonitete vsakemu posameznemu lizingojemalcu. Pri presojanju bonitete lizingojemalcem so do sedaj lizing hiše v glavnem uporabljale programsko opremo, ki se je izkazala za bolj učinkovit in cenejši način kot osebna obravnava bančnega strokovnjaka. V program, ki temelji na statistično izpeljanih modelih za ocenjevanje obnašanja lizingojemalcev, se vnesejo podatki, ki jih morajo dostaviti lizingojemalci kot potrebno dokumentacijo za odobritev lizinga. Potrebna dokumentacija pa se razlikuje glede na vrsto lizingojemalca (fizična oseba, pravna oseba, samostojni podjetniki, kmetovalci ...). Na podlagi vnesenih podatkov in podatkov, ki jih program primerja z vzorci v množici ostalih, dobimo izračun bonitetne ocene lizingojemalca in uvrstitev v bonitetni razred. Razvrščanje lizingojemalcev je nujno pred odobritvijo vsakega lizing posla oziroma pred sklenitvijo druge pogodbe, saj predstavlja temelj izpostavljenosti lizingodajalca.

Število bonitetnih razredov se med posameznimi lizingodajalci razlikuje in je odvisno od sistema razvrščanja, ki ga uporablja posamezni lizingojemalec. Spodnja Tabela 2 na str. 15 prikazuje bonitetno skalo USB Business Banking.

Tabela 2: Bonitetna skala

AAA	Najboljša boniteta
AA+	Zelo dobra boniteta
AA	
AA-	
A+	Dobra boniteta
A	
A-	
BBB+	Močno zadovoljiva boniteta
BBB	
BBB-	
BB+	Zadovoljiva boniteta
BB	
BB-	
B+	Zadostna boniteta
B	
B-	
CCC	Komaj zadostna boniteta
CC	
C	
D	Slaba boniteta

Vir: Credit Reform, 2005.

Najboljše bonitetne ocene so na vrhu bonitetne skale, in sicer v AAA bonitetnem razredu. Tudi v AA razredih so ekonomsko stabilne bonitete, ki vsebujejo nizko stopnjo tveganja. V razredih BBB so dobre centralno pozicionirane bonitete s povprečno stopnjo tveganosti. Bonitetne ocene, označene z črko C, so opredeljene kot zadostne bonitete. Bonitete, označene s črko D, pa so neustrezne in za lizingodajalca nesprejemljive. Znaka +/- prikazujeta nadaljnje možnosti gibanja bonitetne ocene znotraj posameznih razredov.

Na izračun bonitete ocene posameznega lizingojemalca vplivajo naslednji podatki: (fizične osebe / samostojni podjetniki / kmetovalci):

- osebni podatki,
- podatki o zaposlitvi,
- mesečni prihodki/odhodki/obveznosti/premoženje,
- podatki o predmetu lizinga.

Pravne osebe:

- podatki o podjetju,
- podatki o poslovanju,
- mesečne obveznosti/mesečna plačila,
- premoženje.

Sistemi določanja bonitetne ocene se med lizingojemalci razlikujejo, čeprav upoštevajo podobne faktorje tveganja. V splošnem pa velja dejstvo, da bonitetna ocena posameznega lizing posla temelji na verjetnosti, da lizingojemalec svoje obveznosti ne bo poravnal, in na

tem, kakšna je možnost, da po odobritvi lizing posla vseeno pride do določenega poplačila. Lizingodajalec dobi na podlagi analize bonitetnih podatkov predvsem vpogled v finančne zmožnosti lizingojemalca in v njegovo poslovanje. Na podlagi finančnih kazalnikov ugotavlja njegovo likvidnost in s tem njegovo zmožnost odplačevanja obrokov predmeta lizinga, kot so določeni v pogodbi.

2.4 Značilnosti bonitetnih ocen

Obvladovanje tveganj je eden ključnih dejavnikov in pogojev za uspešnost podjetja v sodobnem poslovanju in ohranjanje njegove konkurenčne sposobnosti. V gospodarskem okolju so zato zanesljive bonitetne informacije zelo pomembne, saj je ažurna informacija o poslovno-finančnem položaju poslovnega partnerja in njegovem bonitetnem razredu za obvladovanje poslovnih tveganj bistvenega pomena. Podjetja morajo biti pri vzpostavljanju novih poslovnih stikov previdna zaradi dinamičnega in hitro spreminjajočega gospodarskega okolja, pa tudi občasna poizvedba o obstoječem poslovnem partnerju ni nikoli odveč.

Bonitetno oceno dobimo na podlagi podrobne obravnave splošnih podatkov o fizični ali pravni osebi (ustanovitelj, ustanovitveni kapital, lastniška struktura, datum ustanovitve, naslov, dejavnost, matična in davčna številka, opredelitev dejavnosti, direktor, dobavitelji, kupci, poslovne banke, število zaposlenih ipd.). Prav tako pa mora vsebovati finančne podatke za novejša obdobja, saj se pogosto zgodi, da so v tovrstnih poročilih stari podatki. Pri presoji bonitete so vse bolj pomembni še nefinančni ali kakovostni dejavniki (strategija, poslovni ugled, organiziranost, informacijski sistem, kultura, okoljevarstvena naravnost itd.). Dobro bonitetno poročilo vsebuje tudi razlago ali povzetek poslovanja, priporočljiv limit izpostavljenosti do obravnavanega podjetja in bonitetni razred.

Bralci bonitetnih informacij oziroma uporabniki morajo natančno prebrati celotno bonitetno poročilo. Ni dovolj, da pogledajo samo nekatere finančne kazalnike, temveč se morajo poglobiti tudi v analizo bilance stanja. Finančno-premoženjski položaj lizingojemalca je namreč pri ocenjevanju tveganj zelo pomemben. Pozorni pa morajo biti tudi na podbilance v izkazu poslovnega izida, v katerih se na primer lahko skriva izguba iz osnovne dejavnosti, ki jo podjetje nadomešča z izrednimi prihodki.

Pogosto se podjetja, predvsem manjša, niso pripravljena odločiti za tovrstno posredovanje informacij. Vendar pa je prav zaradi nenehnih sprememb poslovnih dogodkov in informacij, ki vplivajo na oblikovanje bonitetne ocene, boniteta individualni izdelek. Ob tem se moramo prav vsi zavedati, da so pri upravljanju tveganja kakovostne informacije temelj za dobre poslovne odločitve. Z njimi se lahko izognemo marsikateri škodi ter se pravočasno prilagodimo morebitnim spremembam na trgu.

2.5 Vpliv presoje bonitete lizingojemalca na lizing posel

Trenutno ima vsak lizingodajalec lasten bonitetno oddelek (ang. Riskmanagement), v katerih zbira in analizira podatke o lizingojemalcih. Na podlagi bonitetne ocene se nato lizingodajalec odloči za financiranje nakupa predmeta lizinga ali pa za zavrnitev. V primeru ugodne bonitetne ocene se lizingodajalec odloči za financiranje nakupa predmeta lizinga in o tem obvesti lizingojemalca ter tudi dobavitelje predmeta lizinga. Lizingojemalec in lizingodajalec nato na podlagi predhodno oblikovane informativne ponudbe skleneta pogodbo o lizingu. V pogodbi in amortizacijskem planu pogodbeni stranki določita znesek mesečnega obroka, dobo odplačevanja, polog in ostala določila pogodbenega razmerja.

V primeru slabe bonitetne ocene se lizingodajalec odloči za zavrnitev in o tem obvesti lizingojemalca. V večini primerov je razlog za zavrnitev zahtevka za lizing nepopolna dokumentacija, ki jo lizingodajalcu dostavi lizingojemalec.

Kljub natančnemu preverjanju bonitetnih podatkov s strani lizingodajalca pa se velikokrat zgodi, da lizingojemalci ne plačujejo obveznosti iz pogodbenega razmerja. V tem primeru pa lizingodajalci lizingojemalcem najprej izstavljajo opomine, v skrajnem primeru pa razvrednotijo lizing pogodbo in lizingojemalcu odvzamejo lizing predmet. Lizingodajalci dajejo vedno več pozornosti na kakovost bonitetnih ocen in zato od lizingojemalcev zahtevajo vedno več bonitetnih podatkov. To pa je tudi ena izmed novih značilnosti novega kapitalskega sporazuma Basel 2, ki ga bom podrobneje analiziral v naslednjem poglavju.

3 Basel 2 – splošno

3.1 Zgodovina kapitalskega sporazuma

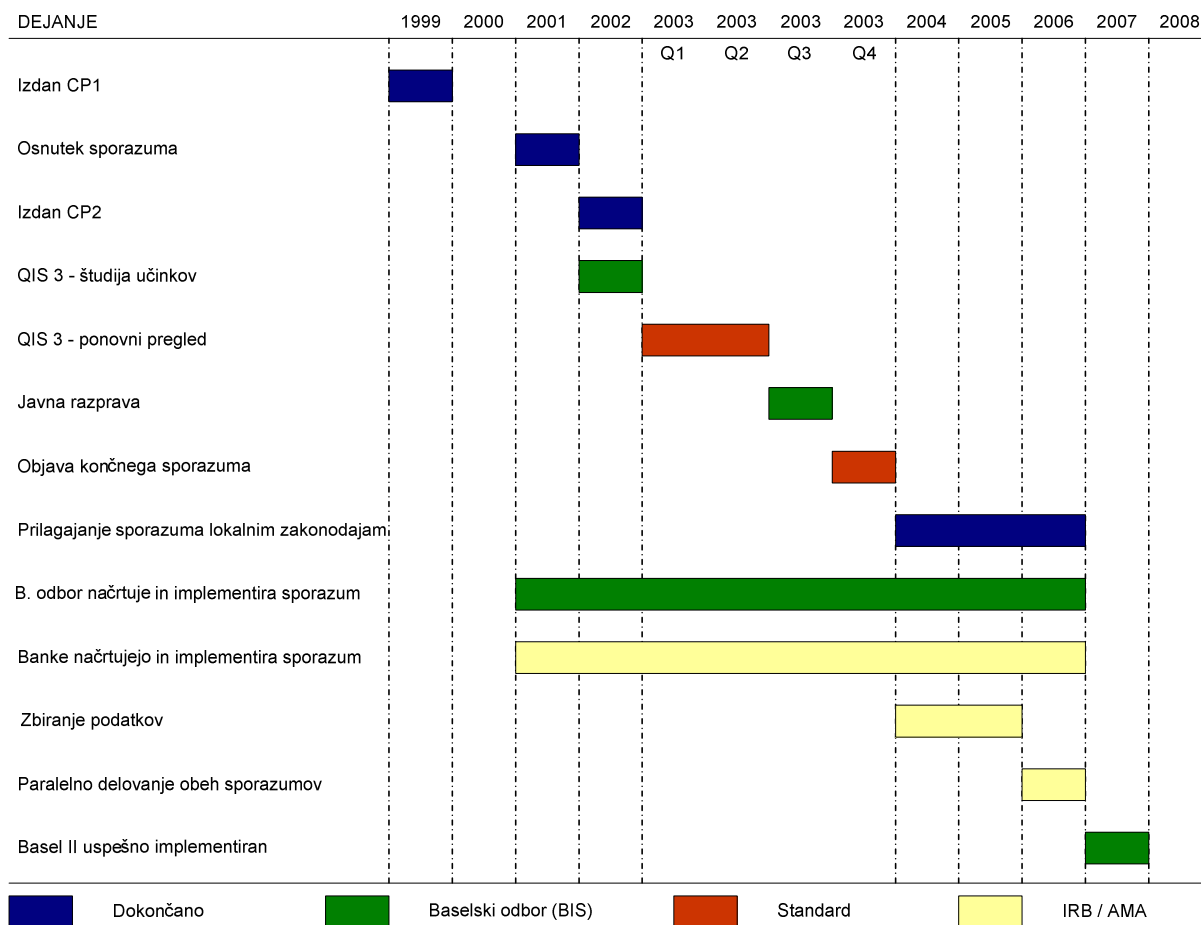
Do konca sedemdesetih let je veljalo, da v bankah velja stroga regulativa in tudi, da so banke zelo zaščitene. Država je omejevala izdajo bančnih licenc in s tem onemogočala vstop novih bančnih podjetij v panogo. Te trditve gre pripisati dejstvu, da sta Evropa in ZDA imeli zelo slabe izkušnje s predhodnimi hiperinflacijami in gospodarskimi depresijami. Poleg tega je bil leta 1944 dosežen Bretton-Woodski sporazum, ki je urejal sistem obrestnih mer in deviznih tečajev. Omenjeni sporazum je veljal do začetka sedemdesetih let, nato pa so banke postopoma začele uvajati sisteme spremenljivih obrestnih mer ter razvijale nove finančne instrumente. Banke so se tudi začele širiti na tuje trge, kar je še oslabilo državno regulativo, vendar pa povečalo konkurenco. Banke so začele veliko kreditirati tudi komitentom s slabo

bonitetno oceno in velikokrat je prišlo do bančnega zloma. Posledično so banke zgubljale na ugledu in ljudje jim niso več zaupali (Mrak, 2003, str. 8).

Banke so se hitro odzvale na nastalo situacijo in sklenile dogovor na mednarodni ravni ter leta 1974 je 10 centralnih bank najbogatejših svetovnih držav ustanovilo Baselski odbor. Pod vodstvom Banke za mednarodne povezave se je julija 1988 v Baslu oblikoval poseben odbor in sklenil kapitalni sporazum, katerega poglobitni namen je bil zmanjšati razlike v načinu nadzora bank v svetu in izboljšati kakovost nadzora. Glavno določilo baselskega sporazuma se nanaša na razmerje med kapitalom in tveganju prilagojeno aktivo, ki mora znašati najmanj 8%. Glede na to omejitev so opredelili, katera sredstva naj banke uvrščajo med kapital in koliko kapitala naj imajo rezerviranega za določene vrste tveganj. S tem so se banke zavarovale pred nenadnimi izgubami ter ohranjale nemoteno poslovanje v nestabilnih gospodarskih okoliščinah.

Baselski sporazum je zelo hitro prišel v veljavo in uspešno deloval do julija 1998, ko so se v Baslu odločili za spremembo kapitalnega sporazuma. Prvi osnutek novega kapitalnega sporazuma, imenovanega Basel 2 (CP1), so junija 1999 dali v razpravo in v njem predstavili tristrano strukturo. Januarja 2001 so nato dali v razpravo še drugi dokument in predlagali, da naj bi bil končni (tretji) dokument pripravljen do konca leta 2001, uveljavitev novih pravil pa so načrtovali za leto 2004. Baselski odbor je nato opravil prve kvantne študije učinkov (QIS), banke pa so začele z zbiranjem kompleksnih podatkov, ki jih je nato odbor standardiziral. Na podlagi študije so ugotovili resne težave, kajti bolj specifične oblike merjenj tveganja so vodile v višje kapitalne zahteve in ne nižje, kot je bilo predvideno. Zaradi številnih kritik in tudi predlogov se je uveljavitev novih pravil premaknila v leto 2005. Po popravkih pravil so opravili novo študijo (QIS 2), ki je pokazala napredek, vendar rezultati še niso zadovoljili Baselskega odbora. Končna, tretja študija (QIS 3) pa je potrdila želene spremembe in v zadnji četrtini leta 2003 je izšel novi kapitalni sporazum – Basel 2. Začetek praktične uporabe Basla 2 je predviden v začetku leta 2007. Ponekod pa se je začetek prestavil iz začetka leta 2007 na začetek leta 2008, do tedaj pa bodo banke vzporedno uporabljale oba sporazuma. (Basel 1 in Basel 2) (glej Sliko 3, str. 19). Vzrok za zaostanek pri uvedbi novega sporazuma je predvsem pomanjkanje usposobljenih ljudi in tudi kapitala (Equipment Leasing and Finance Foundation, 2003, str. 12).

Slika 3: Razvoj Basla II

Vir: Equipment Leasing and Finance Foundation, 2003, str. 12.

3.2 Osnovni namen in cilji

Bančno poslovanje se je od uvedbe originalnega kapitalskega sporazuma pomembno transformiralo in tako so dosedanje tehnike postale dokaj neuporabne in nefleksibilne za bolj specifične obravnave tveganj. Na podlagi tega se je Baselski odbor odločil za novo verzijo sporazuma, katerega temeljni cilji so:

- podpirati stabilnost in trdnost globalnega bančnega in finančnega sistema,
- povečati konkurenčnost bančnega sistema,
- zagotoviti bolj konkurenčne tehnike za analizo in prepoznavanje tveganj (originalni pristop ne zagotavlja ustrezne analize tako kreditnega kot tudi operativnega tveganja),
- osredotočiti se na mednarodno aktivne banke in zagotoviti uspešnost poslovanja banke na vseh nivojih.

3.3 Glavne spremembe, ki jih prinaša novi sporazum

Tveganje bo z novim sporazumom postalo ekonomska kategorija, ki bo merljiva (večji poudarek internim sistemom merjenja tveganj) in enakovredna donosu ter varnosti. Zahteve nadzornikov in delničarjev bank se bodo z novimi pravili o kapitalski ustreznosti postopoma približevali točki večje varnosti in transparentnosti poslovanja bank. Novi sporazum prinaša tudi veliko novih priložnosti, ki pa bodo v veliki meri odvisne od pripravljenosti vodstev na spremembe in od znanja zaposlenih. Nove priložnosti se kažejo predvsem v dvigu konkurenčnosti bančnega poslovanja.

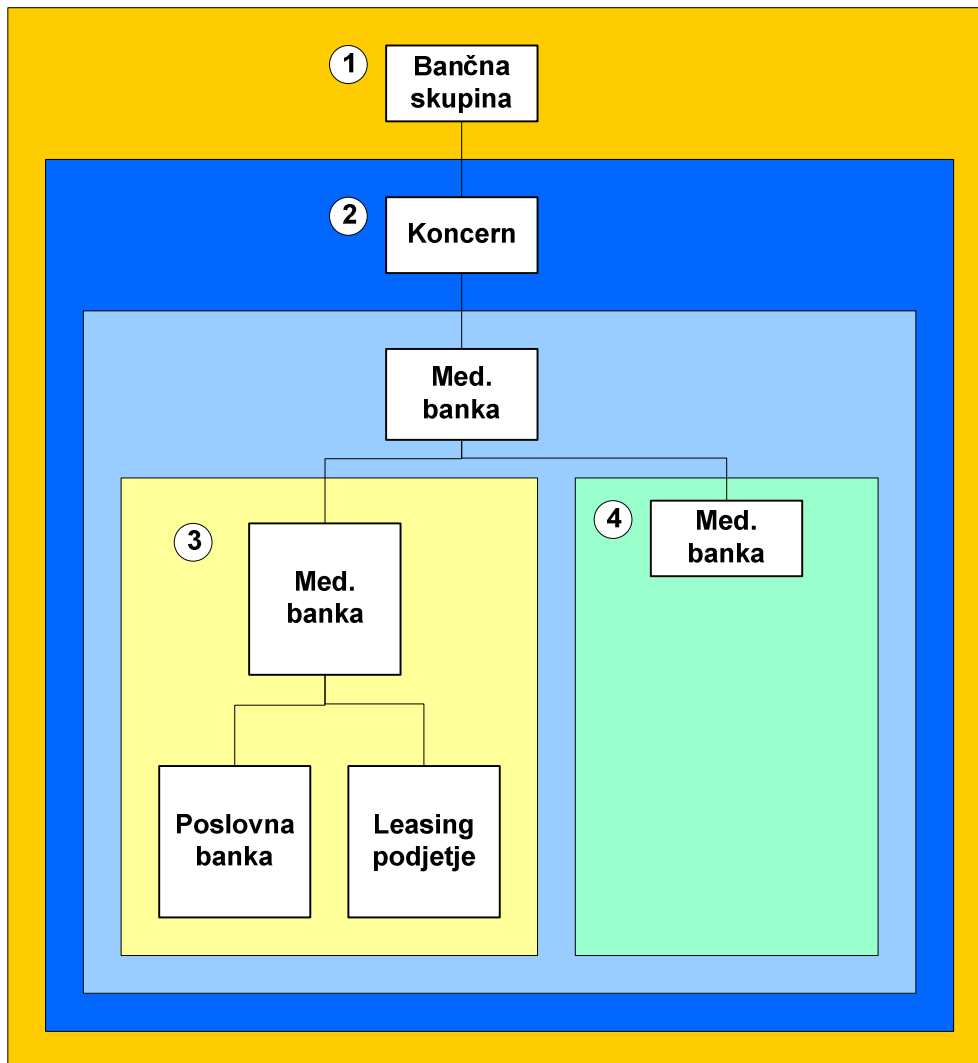
Temeljno načelo originalnega kapitalskega sporazuma je bilo usklajevanje kapitalskih zahtev med matičnim podjetjem in vsemi podružnicami po različnih državah. Basel 2 pa ponuja bolj specifične pristope k alociranju bančnega kapitala in tudi opredeljuje najbolj primerne postopke, ki bi pospešili vpeljavo novega sporazuma. Z novimi bančnimi strategijami se bo preglednost nad poslovanjem bank močno povečala, kar bo koristilo tako bančnim komitentom kot tudi samim bankam, ki bodo imele celovit pregled nad poslovanjem v različnih državah ter po posameznih poslovnih enotah. Predvsem pa naj bi bil novi sporazum bolj fleksibilen in bolj občutljiv na tveganja. Novosti se kažejo tudi pri načinu komuniciranja in sodelovanja med posameznimi bančnimi oddelki in skupinami ter tudi v profitabilnosti, saj naj bi se povečalo razmerje med koristmi in stroški poslovanja.

Znesek zahtevanega kapitala se bo zagotovo spremenil, kar bodo hitro izkoristile velike in uspešne banke, ki bodo lahko ponudile nove bančne proizvode in tako povečale svojo ponudbo na trgu. Novi produkti so za bančne komitente vsekakor koristni, vendar pa se bo zaradi tega lahko povečevala razlika med večjimi, bolj sofisticiranimi bankami ter ostalimi bankami. Posledično se lahko zgodi, da bodo večje banke v celoti nadzorovale bančni trg in tako onemogočale novim konkurentom vstop in poslovanje.

3.4 Na koga vpliva sprejetje Basla 2

Novi sporazum bodo sprejele predvsem vse mednarodno aktivne banke v državah G10 in tudi vse njihove podružnice v državah izven G10. Glavna lastnost originalnega kapitalskega sporazuma (Basel 1) in novega kapitalskega sporazuma (Basel 2) je stopnjevanje povezanosti med matičnim podjetjem in njegovimi podružnicami, ki morajo sprejeti novi kapitalski sporazum, če je to storilo matično podjetje (glej Sliko 4, str. 21). Če je lizing podjetje podružnica banke, ki je sprejela Basel 2, mora potem tudi lizing podjetje sprejeti novi kapitalski sporazum. To povezavo pa bom obširneje prikazal v naslednjem poglavju. (Equipment Leasing and Finance Foundation, 2003, str. 5).

Slika 4: Vpliv Basel II na banko in njene podružnice

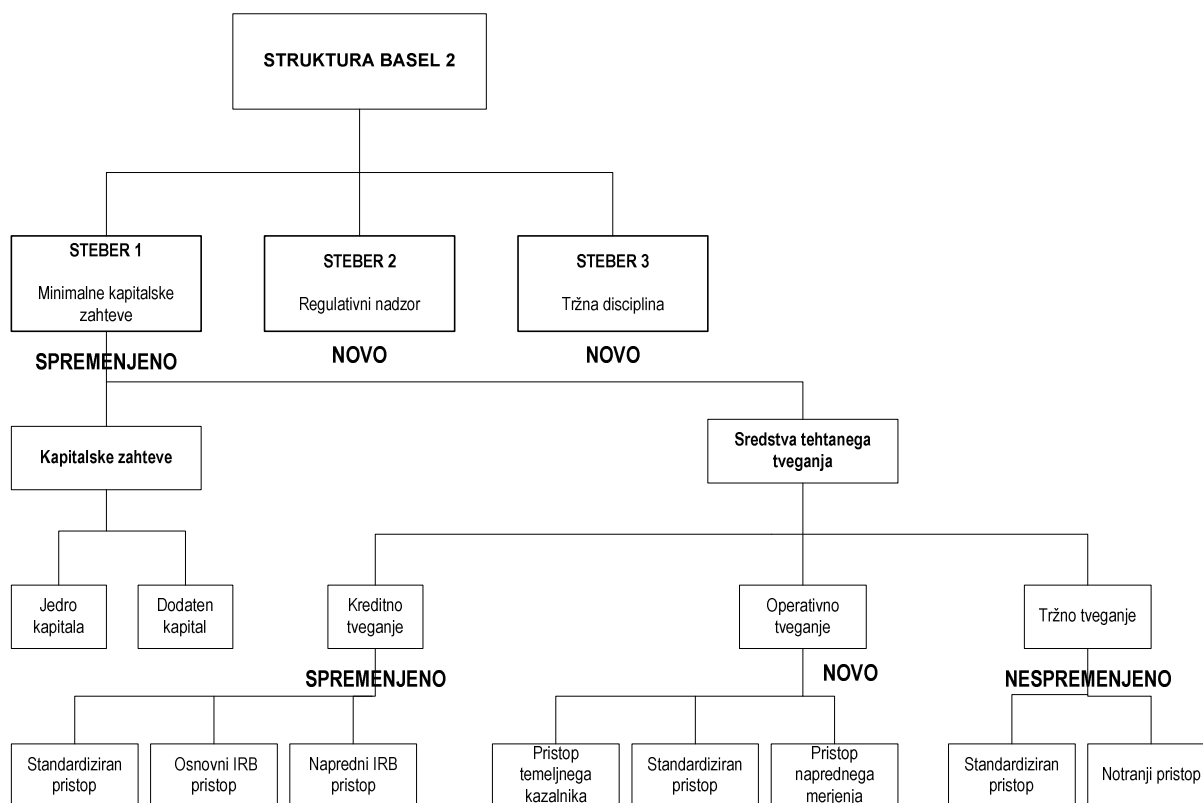

Vir: Equipment Leasing and Finance Foundation, 2003, str. 5.

4 Trije stebri Basla 2

Basel 2 je sestavljen iz treh stebrov, katerih splošni namen je uveljavitev funkcije ravnanja s tveganji v bankah in približevanje zakonskega in ekonomskega kapitala. Novi sporazum obsega vrsto možnosti, ki jih bodo banke uporabljale pri računanju minimalnih kapitalskih zahtev. Sestavo Basla 2 vidimo na spodnji sliki (glej Sliko 5, str. 22).

Slika 5: Struktura Basla 2

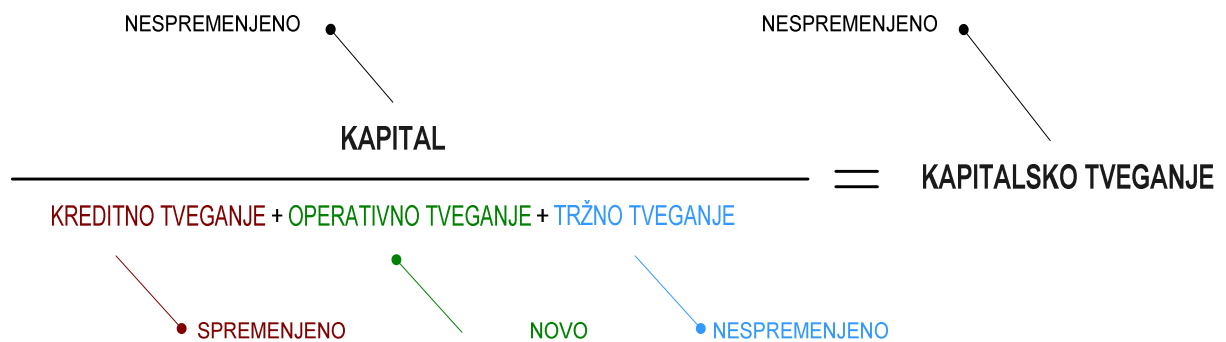

Vir: Interno gradivo VB Leasing, 2004.

4.1 1. steber – minimalne kapitalske zahteve

Predlagane spremembe osrednjega stebra določanja kapitalske ustreznosti so relativno preproste. Originalni kapitalski sporazum je od bank zahteval najmanj 8% stopnjo kapitalske ustreznosti in pri tem upošteval dve vrsti tveganj: kreditno tveganje in tržno tveganje. Novi kapitalski sporazum Basel 2 pa je prinesel obširne spremembe pri obravnavi kreditnih tveganj, vpeljal operativno tveganje in nadaljuje z obravnavo dosedanjega tržnega tveganja, poleg tega pa se uveljavlja tudi uporaba internih bonitetnih ocen. To lahko vidimo tudi na Sliki 6 (glej Sliko 6, str. 23), ki prikazuje, da se kapital in tržno tveganje nista spremenila. Posledica spremembe kreditnega tveganja in vpeljave operativnega tveganja v veliki meri vplivata na izračun kapitalskega koeficienta. Glavna ugotovitev sporazuma je v tem, da sprememba v kreditnem in operativnem tveganju poveča ali zmanjša imenovalca ulomka, torej se mora tudi števec (kapital) enakomerno povečati ali zmanjšati, da bi kapitalski koeficient ostal nespremenjen (Overview of the New Basel Capital Accord, 2003, str. 4.).

Slika 6: Kapitalsko tveganje

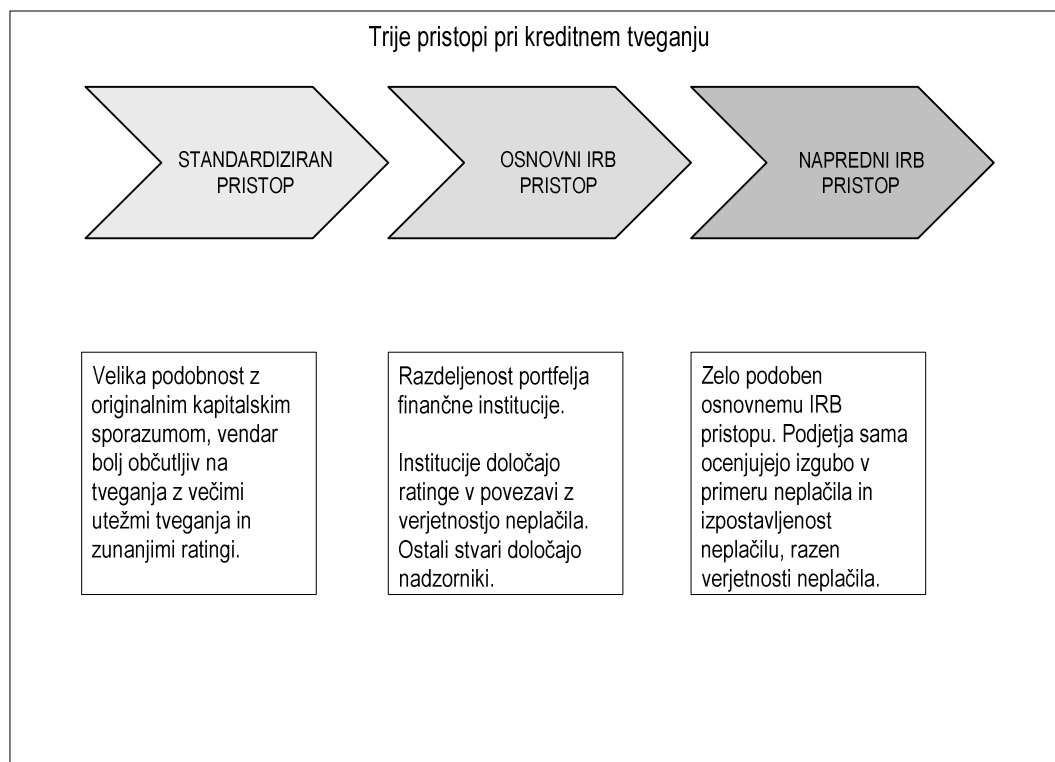
Vir: Equipment Lizing and Finance Foundation, 2003, str. 9.

Kateri pristop bodo banke uporabljale, je odvisno od njih samih, vendar pa bolj kompleksen je pristop, nižje so minimalne kapitalske zahteve. Standardizirani pristop je sicer najenostavnejši, čeprav je doživel kar veliko sprememb glede na prejšnji kapitalski sporazum. Ostala dva pristopa pa temeljita internih ocenah tveganja in sta zato mnogo bolj zahtevnejša ter posledično kakovostnejša za ocenjevanje minimalne kapitalske zahteve.

4.1.1 Kreditno tveganje

Kreditna tveganja zahtevajo največ kapitala, torej so s stališča bank in lizing podjetij najpomembnejša (glej Sliko 7, str. 24). Banke ga bodo lahko merile po standardiziranem postopku, ki je bil definiran že v originalnem sporazumu, vendar bo z novim sporazumom doživel nekatere spremembe in s pristopom, ki temelji na internih bonitetnih ocenah (IRB pristop).

Slika 7: Kalkulacije kreditnega tveganja

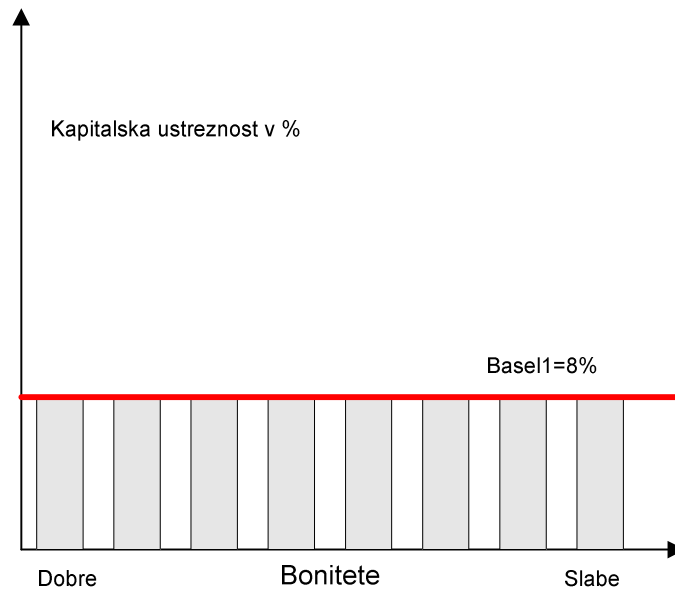
Vir: Equipment Lizing and Finance Foundation, 2003, str. 14.

4.1.1.1 Standardiziran pristop

Standardizirani pristop je najbolj osnoven in zaradi tega najmanj občutljiv na tveganja. Uporabljale ga bodo banke, ki ga že sedaj uporabljajo oziroma niso v stanju, da bi lahko vpeljale IRB pristop. Pomembna novost pri tem pristopu je način ocenjevanja bonitet, ki jih bodo opravljali zunanji ocenjevalci. Temeljna sprememba pa je usmerjena v uteži za tehtanje tveganj, ki so v originalnem kapitalnem sporazumu enaka in že vnaprej določena, novi kapitalni sporazum pa določa uteži, ki se prilagajajo glede na bonitetne ocene komitentov (glej Sliko 8 in Sliko 9, str. 25).

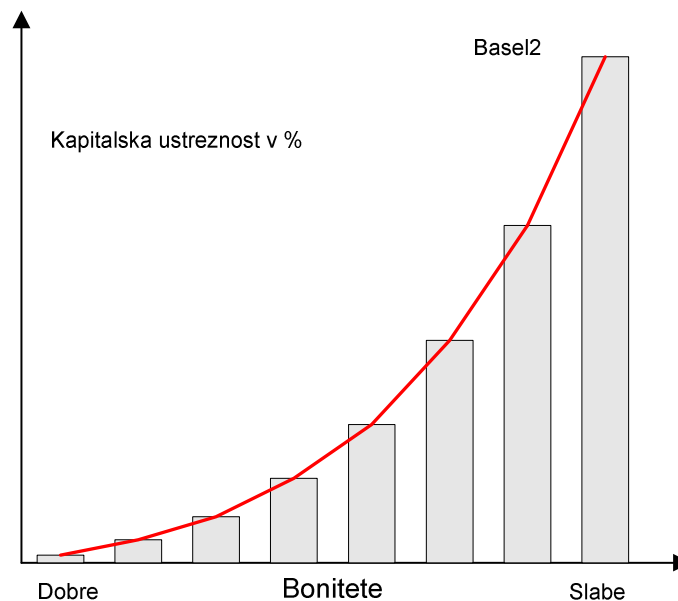
Diferenciacija tveganj je večja pri standardiziranem pristopu, saj prinaša dodatno utež 150% za najbolj tvegane naložbe. Posledica uvedbe večjega števila bo večja občutljivost na tveganje in s tem se bo višina uteži za izračun tveganju prilagojene aktive strmo dvigovala glede na boniteto, medtem ko je bila po originalnem kapitalnem sporazumu linearna, kar prikazuje zgornja slika.

Slika 8: Kapitalska ustreznost pri Baslu I glede na bonitetno oceno.

Vir: UBS Business Banking. 2004, str. 11.

Slika 9: Kapitalska ustreznost pri Baslu II glede na bonitetno oceno.

Vir: UBS Business Banking. 2004, str. 11.

4.1.1.2 Osnovni IRB pristop, ki temelji na internih ocenah kreditne sposobnosti lizingojemalcev (ang. Foundation IRB Approach)

Osnovni IRB pristop je zgrajen na dveh temeljnih načelih. Prvo načelo je oblikovano na podlagi kakovosti lastnih informacij o sredstvih banke. Drugo načelo pa temelji na

kakovostnem delu risk managementa in s tem na dobrih analizah tveganja komitenta. Na ta način IRB pristop prilagaja kapital banke resničnemu ekonomskemu stanju poslovnega okolja banke. Ključni elementi osnovnega IRB pristopa so: dejavniki tveganja (opredeljujejo jih banke in jih nato vključijo v kalkulacijo); uteži tveganja (način, s katerim dejavnike tveganja preoblikujemo v kapitalske zahteve) in minimalne zahteve (minimalni standardi, ki so določeni za zmanjšanje tveganosti posla).

Osnovni IRB pristop zahteva od bank ocenjevanje verjetnosti neplačil (ang. probability of default – PD), izgube v primeru neplačila (ang. loss given default – LGD) in prilagojene izpostavljenosti pri neplačilu (ang. exposure at default – EAD) za vsakega lizingojemalca. Bančni nadzorniki pa nato pri ocenjevanju kreditnega tveganja upoštevajo zgolj izgubo v primeru neplačila (LGD) in prilagojene izpostavljenosti neplačilu (EAD).

Zvezna funkcija verjetnosti neplačila (PD) in izgube v primeru neplačila (LGD) v tem primeru predstavlja utež za merjenje tveganja. To pomeni, da ima vsaka naložba svojo specifično utež, kar v veliki meri pripomore k občutljivosti za prepoznavanje dejanskega tveganja.

4.1.1.3 Napredni pristop, ki temelji na internih ocenah kreditne sposobnosti lizingojemalcev (ang. Advanced IRB Approach)

Napredni IRB pristop se razlikuje od osnovnega IRB pristopa v tem, da pri ocenjevanju kreditnega tveganja upošteva poleg verjetnosti neplačila (PD) in izgube v primeru neplačila (LGD) tudi prilagojeno izpostavljenost neplačilu (EAD). Ker je omenjeni pristop bolj zahteven, ga naj bi uporabljale predvsem večje banke. Pri ocenjevanju prilagojene izpostavljenosti in izgube v primeru neplačila napredni IRB pristop omogoča uporabo lastnih modelov ocenjevanja, vendar pa uporaba omenjenih lastnih modelov še ni dovoljena v celotnem obsegu, kajti Baselski odbor še ni dovolj prepričan v ustreznost obstoječih modelov. Problemi nastajajo zlasti pri lastnih ocenah korelacije neplačil med komitenti.

Omenjeni pristop tudi predvideva zmanjšanje zahtevane višine kapitala za 10–20% glede na osnovni IRB pristop. Tudi pri poročstvih ni omejitev in tako uspešno omejujejo tveganja pri bonitetnih ocenah komitenta.

Banke naj bi glede na svoje lastne sposobnosti prehajale iz standardiziranega v bolj zahtevnejše pristope ter tako kakovostnejše upravljala s tveganji. Spremembe naj bi zajele celotno banko in ne samo posamezne dele. Pristopi se med seboj razlikujejo in lahko ugotovimo, da tembolj sofisticiran je pristop, večja je njegova občutljivost na kreditno tveganje. Pozornost Baselskega odbora je temeljila na dejstvu, da pri bolj sofisticiranih pristopih znižujejo minimalne kapitalske zahteve. Za uporabo IRB pristopov mora banka izračunavati tvegane parametre še za dve leti pred prehodnim obdobjem, v katerem je potrebno zagotoviti vse potrebne pogoje za uporabo IRB pristopov.

Lizing podjetja bodo morala samostojno ocenjevati verjetnost neplačila (PD), izgube v primeru neplačila (LGD) in izpostavljenost neplačilu (EAD), poleg tega pa tudi dospetje (M) (ang. maturity). Izziv lizingodajalcem bo predvsem zbiranje izgubljenih podatkov, ki pa bodo morala biti zbrana za zadovoljivo delovanje IRB pristopa.

Ključni elementi IRB postopka (Interno gradivo VB Leasing d. o. o., 2004):

- dejavniki tveganja – bančni parametri, s pomočjo katerih banke identificirajo tveganja,
- uteži tveganja – z njihovo pomočjo transformiramo vrednosti bančnih parametrov v kapitalske zahteve,
- minimalne kapitalske zahteve – minimalni bančni standardi za sprejetje IRB postopka.

Pet stopenj IRB postopka (Interno gradivo VB Leasing d. o. o., 2004):

- Razvrščanje naložb glede na izpostavljenost: podjetje, banka, država, komitenti, projekti, kapitalski deleži.
- Pripisovanje verjetnosti neplačila (PD) za določen bonitetni razred, izgube v primeru neplačila (LGD) in izpostavljenosti neplačila (EAD).
- Izračun uteži tveganja in izračun tveganju prilagojene aktive.
- Prilagoditev tveganju prilagojene aktive za razpršenost portfelja.
- Izračun višine kapitala za kritje tveganj.

4.1.2 Kako lahko zmanjšamo kreditna tveganja?

Znotraj posameznih pristopov za izračun ustreznih vrednosti stehanih aktiv imajo prav posebno mesto pristopi za zmanjševanje kreditnih tveganj oziroma »Credit Risk Mitigation« tehnike (CRM). V osnovi Basel 2 priznava štiri skupine zavarovanj (Interno gradivo VB Leasing d. o. o., 2004):

- zastavo finančnih instrumentov (collateral),
- jamstvo (guarantees),
- kreditni derivativi (credit derivatives),
- bilančni pobot (On – balance sheet netting).

Za priznanje zavarovanj morajo biti zagotovljeni pogoji pravne gotovosti, spremljave kreditne sposobnosti originalnega dolžnika in izpolnjene operativne zahteve oziroma pogoji. Pristopi se dalje delijo v možnosti uporabe enostavne in razvite metode. Enostavna metoda je dovoljena samo pri uporabi standardiziranega pristopa pri kreditnem tveganju. Posebno obravnavo imajo tudi terjatve, zavarovane z nepremičninami, ter zahteve glede sledenja in nadzora nad zavarovanji.

4.1.3 Operativno tveganje

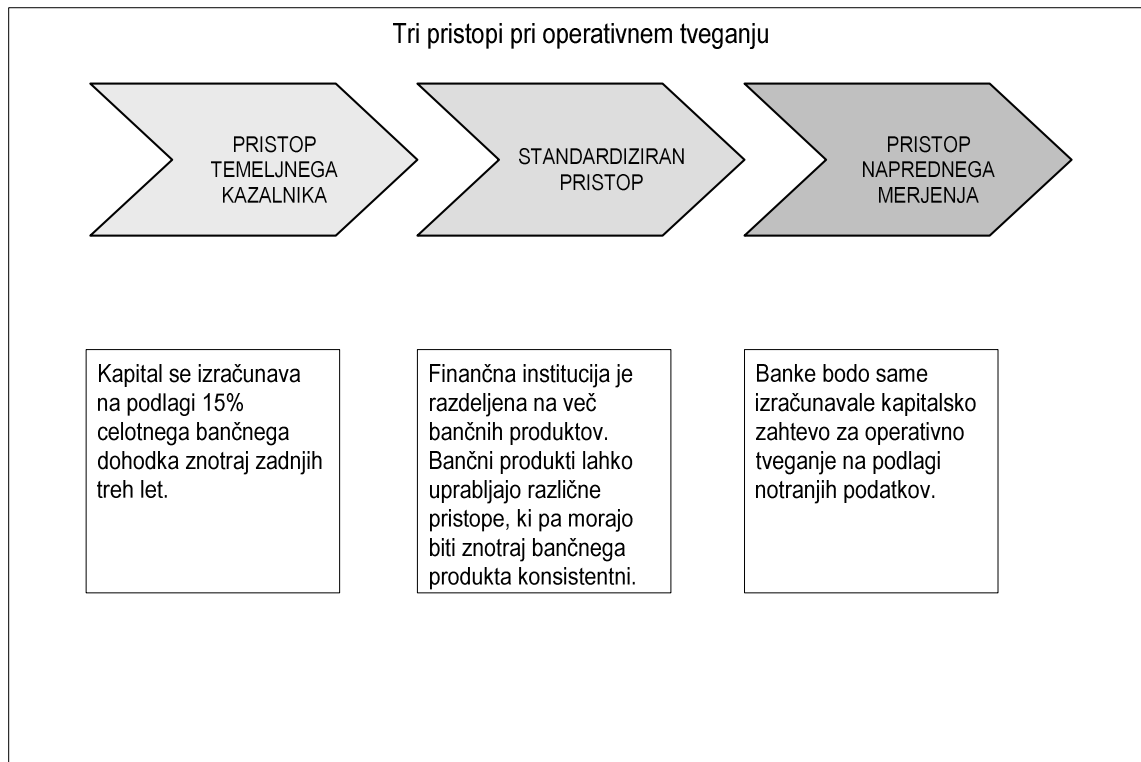
Novost novega kapitalskega sporazuma je tudi merjenje operativnega tveganja, vendar pa je to področje še dokaj nedorečeno in sporno. Basel 2 definira operativno tveganje kot tveganje posrednih oziroma neposrednih izgub, ki so posledica neustreznih ali pomanjkljivih notranjih procesov, zaposlenih, sistema, ali zunanjih dogodkov. Problemi nastajajo predvsem zaradi tega, ker banke še nimajo izdelanih sistemov za obvladovanje omenjenega tveganja, poleg tega pa ne obstaja nobena splošno uveljavljena metodologija merjenja in upravljanja operativnega tveganja. Zaradi pretekle nedejavnosti imajo sedaj banke veliko podatkovno vrzel in pred morebitnimi izgubami, ki so posledica operativnega tveganja, se banke rešujejo predvsem s kapitalom.

Prvotno je odbor v Baslu predlagal 20% regulatornega kapitala ali 30% celotnega letnega dohodka kot kapitalsko zahtevo za operativno tveganje. Večje banke so se temu ostro odzvale in dosegle, da je Baselski odbor pristal na zmanjšanje kapitalske zahteve na 15% povprečnega celotnega dohodka zadnjih treh let. Banke morajo tako imeti pripravljen določen odstotek kapitala za kritje operativnega tveganja, kar je za banke dodatna obremenitev.

Tudi pri operativnem tveganju imajo banke na voljo tri načine merjenja tveganja (glej Sliko 10, str. 29):

- pristop temeljnega kazalnika (ang. Basic Indicator approach – BIA),
- standardizirani pristop (ang. Standardized approach – SA),
- pristop naprednega merjenja (ang. Advanced Measurement approach – AMA).

Slika 10: Kalkulacije operativnega tveganja

Vir: Equipment Leasing and Finance Foundation, 2003, str. 15.

Predvideva se, da bodo banke v večini primerov uporabljale standardiziran pristop, ki temelji na kazalnikih za posamezne vrste bančnega poslovanja. Pristop temeljnega kazalnika pa temelji na enotnem kazalniku za celotno poslovanje banke (15% celotnega bančnega dohodka znotraj zadnjih treh let). Pristop naprednega merjenja pa je najbolj kompleksen, saj različne vrste bančnega poslovanja lahko uporabljajo različne pristope, toda pristopi morajo biti konsistentni znotraj posamezne vrste poslovanja.

Banke, ki bodo uporabljale napredni IRB pristop za merjenje kreditnega tveganja, bodo verjetno za merjenje operativnega tveganja sprejele pristop naprednega merjenja. Te banke bodo same izračunavale kapitalsko zahtevo za operativno tveganje. Izračuni pa bodo morali biti vsestranski, sistematični in v skladu z bančnimi smernicami.

4.1.4 Tržno tveganje

Tržno tveganje bo ostalo enako kot pri prvem kapitalskem sporazumu. To tveganje temelji na lastnem notranjem izračunu banke glede tržnega tveganja in na standardiziranem pristopu, poudarek pa naj bi bil na vrednotenju primernosti kapitala za pomoč prodajni funkciji.

4.2 2. steber – regulatorni nadzor

Namen drugega stebra novega kapitalskega sporazuma ni samo zagotavljanje ustreznega kapitala za podporo tveganjem v poslovanju, ampak tudi spodbujanje bank za razvoj in uporabo boljših sistemov nadziranja in upravljanja s tveganji. Gre za sprotno preverjanje kapitala, ki je predvsem v domeni vodstva banke. Predpisana 8% minimalna kapitalska zahteva velikokrat ne zadostuje za varno poslovanje bank. Banke morajo vzdrževati potrebni minimalni nivo kapitala na način, da njihovo poslovanje ni preveč tvegano in da kljub temu ohranjajo svojo konkurenčnost na trgu.

Štirje principi drugega stebra novega kapitalskega sporazuma:

- Banke imajo postopek za ocenjevanje primernosti celotnega kapitala v primerjavi s profilom njihovega tveganja in strategijo vzdrževanja stopenj kapitala.
- Bančni nadzorniki naj bi pregledovali in ovrednotili primernost ocenjevanja notranjega kapitala ter strategij glede na predpisana kapitalske razmerja.
- Nadzorniki od bank pričakujejo, da poslujejo v skladu z minimalnimi kapitalskimi zahtevami. Imeti pa morajo tudi možnost, da lahko od bank zahtevajo presežek kapitala nad kapitalskim minimumom.
- Nadzorniki naj bi hitro intervenirali v pred morebitnem padcem kapitala pod minimalno kapitalsko zahtevo in zahtevali dopolnilne ukrepe za vzdrževanje ali obnovo kapitala.

Basel 2 zahteva od vodstva bank razvoj postopka ocenjevanja notranjega kapitala in določitev ustrezne kapitalske zahteve v skladu s profilom tveganja banke. Glavna odgovornost banke je zagotovitev potrebne kapitalske zahteve ne glede na predpisano minimalno kapitalsko zahtevo. Pri tem pa jih nadzorujejo bančni nadzorniki, ki po potrebi tudi intervenirajo.

Drugi steber pride do izraza v treh področjih:

- kadar v prvem stebru ne zaznajo vseh tveganj (e. g. osredotočenje kreditno tveganje),
- kadar v prvem stebru ne upoštevamo določenih dejavnikov (e. g. tveganje obrestne mere),
- zunanji dejavniki (e. g. učinek poslovnih ciklov).

Z drugim stebrom Baselski odbor predvideva izboljšanje komunikacije med bankami in bančnimi nadzorniki, ki bi pripomoglo k hitrejšemu odkrivanju težav in preprečitev padca zahtevanega kapitala pod minimum.

4.3 3. steber – tržna disciplina

Tretji steber opredeljuje spodbujanje tržne discipline, in sicer od bank zahteva večje razkrivanje bistvenih informacij glede razporeditve kapitala in seznanitev z obsegom tveganj

poslovanja banke. Banke naj bi te podatke razkrile vsaj enkrat letno in tako pripomogle k temu, da bi subjekti na trgu lahko ocenili položaj banke in se tako odločili, s kom bodo poslovali. Javna razkritja podatkov so za banke tudi velike finančne obremenitve, saj gre tudi za velike količine podatkov, ki jih banke do sedaj še niso zbrale. Poleg tega pa se tu postavlja tudi vprašanje zaupnosti podatkov.

Tretji steber tako spodbuja banke, da javnosti razkrijejo več podatkov o svojem ustroju, uspešnosti in tveganjih. Če bi bile banke prisiljene razkriti več podatkov o tveganjih, bi se trg odzval tako, da bi bile banke prisiljene svoje vedenje disciplinirati.

5 Koncept delovanja IT sistema – pregled

Novi kapitalski sporazum je nadgradnja originalnega sporazuma in je zasnovan kot bolj fleksibilen in bolj občutljiv na tveganja kot njegov predhodnik. Novim ukrepom se bo morala v največji meri prilagoditi tudi programska oprema, ki bo temelj za uspešno implementacijo Basla 2.

V nadaljevanju bom predstavil novosti v konceptu delovanja informacijske tehnologije glede na zahteve novega kapitalskega sporazuma na osnovi CP3. Novi sporazum je osredotočen predvsem na banke in druge finančne institucije. Posledično mora IT sistem vključevati tudi podružnice in finančne institucije tako doma kot tudi v tujini. Pod finančne institucije pa so vključena tudi lizing podjetja. Omenjeni koncept razlaga celoten postopek in povezanost med banko in lizing podjetjem ter prikazuje prenos podatkov v centralno bazo podatkov (CBP).

V prihodnje želijo lizing hiše imeti podatke zbrane na enem mestu, in sicer v matični državi. Na tem mestu lizing hiše razvijajo centralno bazo podatkov, naloga vseh podružnic pa je razviti sistem, ki bo omogočal dober pregled nad podatki in da bodo podatki prilagojeni standardom na nivoju celotnega koncerna. S tem bodo lizing hiše na nivoju koncerna pridobile celoten pregled nad svojimi podružnicami in tudi nad posameznimi klienti. Podružnice so sicer čisto samostojne finančne institucije, vendar morajo podatke o večjih klientih pošiljati v centralno bazo podatkov. Na tem mestu se bodo sprejemale tudi vse nadaljnje poslovne odločitve, saj bodo lizing hiše lahko v celoti analizirale določenega klienta. S tem se bo poslovanje finančnih institucij močno poenotilo in tudi tveganja bodo precej manjša. Nadaljnji razvoj pa gre v smeri medsebojnega izmenjavanja podatkov med bankami. Tako bo lizing hiša, ki je pred sprejetjem novega posla z določenim klientom hitro ugotovila za kakšno stopnjo rizičnosti gre pri novem poslu. Do sedaj se je namreč dogajalo, da je bil določen klient pri določeni lizing hiši že močno zadolžen in ni plačeval obveznosti, pa je kljub temu lahko sklenil nove pogodbe pri drugi lizing hiši ali pa je zaprosil za kredit pri banki.

5.1 Logični model

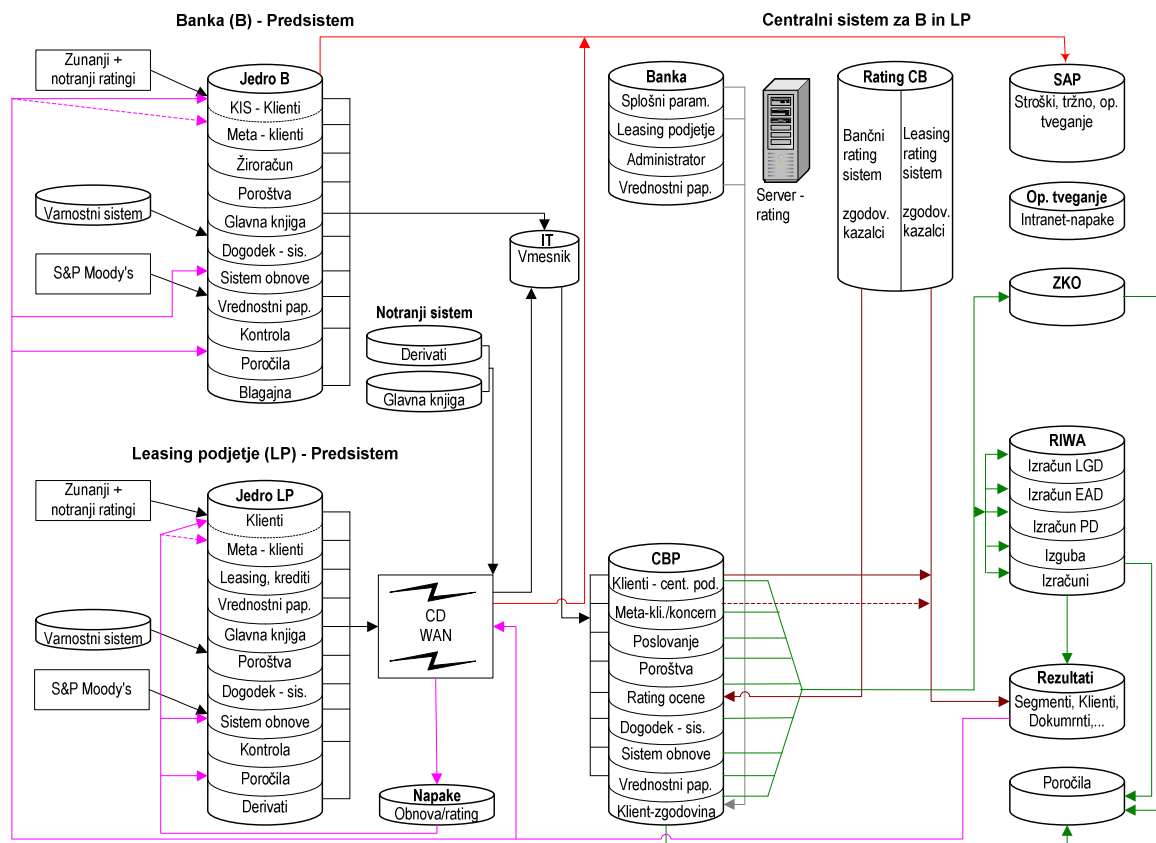
Slika 11 (glej Sliko 11, str. 33) prikazuje logični model delovanja informacijskega sistema ter tudi podatkovne tokove. Kot vidimo, je slika razdeljena na dva bistvena dela. Prvi del individualno opredeljuje delovanje in podatke poslovne banke (sistem banke) ter lizing hiše (lizing podjetje), drugi del pa prikazuje celotno delovanje na nivoju koncerna s centralno bazo podatkov (CBP). Kot prikazuje prvi del slike, banke in lizing podjetja delujejo čisto samostojno in za manjše kliente same sprejemajo vse poslovne odločitve. Pri večjih poslovnih odločitvah pa se odločajo na nivoju koncerna, kjer se odločajo na podlagi podatkov in analiz iz centralne baze podatkov.

Zaposleni v bankah in lizing hišah vnašajo podatke skozi program v baze podatkov na podlagi določenih tehničnih kriterijev. Vsako polje v bazi pa ima določene lastnosti:

- tehnični opis polja,
- tehnični opis baze, kateri pripada,
- privzeta vrednost polja, pravila,
- oznaka polja; dolgoročna pripadnost podsistemu (SAP,CBP, RIWA ...).

Za delovanje celotnega sistema je zelo pomembna zadnja alineja, saj morajo biti poti od centralne baze do podsistemov natančno določene, da do njih pridejo pravilno obdelani podatki. Lizing podjetja morajo zato svoje prilagoditi zahtevam centralne baze podatkov. Na podlagi tega bo imela banka na nivoju koncerna celoten pregled nad podatki in nad poslovanjem, posledično pa bodo bolj enostavne tudi primerjave med posameznimi podružnicami in tudi med posameznimi državami, v katerih banka posluje.

Slika 11: Osnovni model sistema in podatkovni sistemi

Vir: Interno gradivo VB Leasing, 2004.

5.1.1 Obrazložitev pojmov v centralnem sistemu:

Centralna baza podatkov (CBP)

Centralno bazo podatkov lahko poimenujemo tudi skladišče podatkov (glej Sliko 11, str. 33). Podatki prihajajo v centralno bazo iz vseh lizing hiš in tudi iz vseh bank in so v veliki meri še neobdelani. V glavnem gre za samostojne podatkovne pakete kot na primer podatki o klientih, računovodski podatki, poroštva. Ti podatki se v bazi obdelajo in so kasneje osnova za vse nadaljnje izračune. Centralna baza podatkov je osnova za vse nadaljnje izračune v podsistemih ZKO in RIWA.

RIWA

Predstavlja osrednji del izračunavanja minimalnih kapitalskih zahtev, ki pa je odvisen od tega, kateri pristop bo podjetje sprejelo.

SAP

Računovodski del, ki je definiran čisto posebej, vendar ima enak sistem delovanja kot centralna baza podatkov.

ZKO

Podsistem za oblikovanje informacij o klientu, tveganjih, poroštvi ipd. na nivoju koncerna. Za uspešno poslovanje celotnega sistema je zelo pomembna povratna informacija iz ZKO-ja nazaj v banke in lizing hiše. Na podlagi tega imajo vsi subjekti nujne informacije o klientih in zato je njihovo poslovanje manj tvegano. Omenjene informacije pa naj bi si banke v prihodnosti med seboj izmenjavale in tako pripomogle k zmanjšanju rizičnosti poslovanja.

Rating

Zaključen podsistem, v katerem so klienti razdeljeni po skupinah (fizične osebe, pravne osebe, obrtniki ...) in imajo določeno bonitetno oceno (rating). Omenjeni podatki pa so osnova za odobritev ali zavrnitev lizing pogodbe z lizingojemalcem.

5.2 Omrežne povezave

Podružnice bodo morale pošiljati podatke v centralno bazo, v nasprotni smeri pa bodo podružnice dobivale določena poročila in podatke glede ratinga. Za to pa so potrebne dobre omrežne povezave. Banke se bodo v glavnem odločale za naslednje nivoje povezav:

- bančni intranet,
- neposredna povezava na bančni intranet,
- povezava preko privatnega podatkovnega omrežja (VPN) za manjša lizing podjetja.

5.3 Vpliv sporazuma Basel 2 na IT sisteme

Še pomembnejšo vlogo bodo pridobili podatki in s tem se postavljajo tudi številna nova vprašanja. Katere podatke je potrebno zbirati in na kakšen način? Kako nadomestiti določene podatke, še posebno izgubljene? Koliko časa jih hraniti in v kolikšni meri? Omenjena vprašanja bodo morali rešiti predvsem informatiki in zagotoviti sistem, ki bo omogočal celovito spremljanje podatkov in njihove primerjave ter njihov zapis v baze podatkov. Še bolj pomembno pa je ažuriranje teh podatkov, saj je na podlagi tega poslovanje lizing podjetij bolj predvidljivo in tudi manj tvegano. Da pa bo cel sistem deloval brezhibno, pa bo potrebno tudi obširno sodelovanje informacijskega oddelka z drugimi oddelki (predvsem z risk managementom) po vsej banki oziroma podjetju.

Nekatera podjetja bodo sprejela pristope merjenja tveganj, ki temeljijo na lastnih bonitetnih ocenah, zato pa bodo potrebovala lastno metodologijo ocenjevanja in dobro izobražen in usposobljen delovni kader (ang. risk-management). Posledično bodo omenjena podjetja potrebovala tudi vse kalkulacije za izračun predpisanih minimalnih kapitalskih zahtev.

Podjetja in banke, ki bodo uporabljale IRB pristop, morajo pridobiti tudi pretekle podatke, ki jih do sedaj niso zbirali in jih vključiti v baze podatkov. Podatki morajo biti dostopni celotni banki, tudi vsem podružnicam na celotnem področju, kjer banka posluje.

Banke morajo najprej v celoti sprejeti način ocenjevanja tveganja, po katerem želijo oziroma bodo poslovale, nato pa so informatiki dolžni oblikovati programske rešitve v skladu z njihovimi željami. Izbira metodologije izmed možnimi opcijami je zelo pomembna in zahteva od bank podrobno poznavanje možnih alternativ, veljavnih sistemov ter podatkovnih zahtev. Omogočati mora izračunavanje vseh potrebnih podatkov in jih zapisovati v podatkovne baze. Sistem mora tudi omogočati sprejemanje zunanjih podatkov, če bi jih banke potrebovale. V primeru, da banka nudi več vrst bančnih produktov, mora sistem omogočati izračunavanje vseh potrebnih podatkov in shranjevanje le-teh po posameznih bančnih produktih.

Predvsem je potrebno nameniti veliko pozornosti bankam, ki so trenutno sprejele osnovni pristop ocenjevanja tveganja in imajo kasneje namen vpeljati napredni pristop. Programske rešitve je potrebno oblikovati na način, da kasnejša nadgradnja sistema ne bo povzročila prevelikih posegov v sistem. Poleg tega pa kasneje porabimo veliko manj časa za posodobitev. V mislih je potrebno imeti dolgoročne cilje in s tem tudi zmanjšamo kompleksnost programske opreme. Na koncu pa je potrebno informacijski sistem še temeljito preveriti in napraviti določene teste ter tako pravočasno odpraviti vse napake. Zelo pomembno je tudi, da uskladimo vse potrebne informacijske povezave med podružnicami in s tem omogočimo pretok podatkov po celotni organizaciji.

Informacijski sistem mora za uspešno in fleksibilno delovanje Basla 2 omogočati (IS Integration, 2003, str. 5-6.):

- Omogočati mora sprejemanje in shranjevanje notranjih in zunanjih bonitetnih podatkov.
- Podatki o tveganjih morajo biti shranjeni glede na zahtevano dolžino obdobja in morajo biti dostopni po celotnem podjetju oziroma banki. Večja podjetja imajo lahko svoje oddelke ločene po različnih krajih, zato morajo imeti vsi dostop do podatkovne baze. Kot primer lahko navedem poslabšanje ekonomskega stanja lizingojemalca, kar vpliva na povečanje tveganja. Naloga oddelka za tveganje je shranitev te informacije, sprememba profila tveganja lizingojemalca ter nova opredelitev operativnega tveganja. Delitev informacij med oddelki pripomore k lažjim poslovnim odločitvam med banko in lizingojemalcem v prihodnosti.
- Informacijski sistem mora omogočiti širitev poslovanja in prehod na naprednejši pristop ocenjevanja tveganja.
- Informacijski sistem mora omogočati katerekoli kombinacije podatkov in transakcij, ki pa morajo biti dobro preverjene, da se izognemo morebitnim napakam in posledično stroškom.

- Poleg delovne verzije mora obstajati tudi dodatna verzija (kopija) vseh programov in tudi podatkov, saj bi lahko v primeru kakšne nepredvidene situacije izgubili vse podatke.
- Sistem mora biti napravljen na način, da ga pri širjenju poslovanja enostavno nadgradimo in povečamo.
- Končno, novi informacijski sistem mora biti hitro in s čim manj posledicami vgrajen v banke.

Testiranje programske opreme je mogoče najpomembnejši del v razvojni fazi informatizacije, saj omogoča kasnejšo stabilnost, primernost, uporabnost in možnost povezovanja z drugimi informacijskimi sistemi. Informatik mora dobro poznati obseg poslovnih zahtev za implementiranje Basla 2 ter njegov vpliv na programsko opremo. Le tako lahko načrtujemo in zagotovimo uspešno nadgradnjo sistema in aplikacij.

5.4 Koncept delovanja IT sistema – sprememba v boniteti

Slika 12 (glej Sliko 12, str. 37) prikazuje koncept določevanja ratinga klientu v lizing podjetju. Večina lizing podjetij se je odločila za metodo osnovnega IRB pristopa, ki temelji na razvrščanju klientov v skupine glede na skupne karakteristike tveganj. Basel II dopušča lizing podjetjem, da sami ocenjujejo ključne parametre tveganja ob pogoju, da so sposobni rangirati in kvantificirati tveganja. Omenjena podjetja so od koncerna dobila določeno število skupin klientov z vsemi navodili o segmentiranju klientov (kode, država, banka, javni sektor, pravne osebe, fizične osebe ...).

Druga temeljna naloga lizing podjetja pa je kreiranje bonitetne ocene klienta. Skupna bonitetna ocena klienta je sestavljena iz kvantitativne ocene tveganja, ki jo sestavljajo bilančni kazalci in kazalci uspešnosti poslovanja (ang. Hardfacts), in kvalitativne ocene tveganja, v katero so uvrščeni ostali dejavniki, ki vplivajo na poslovanje (ang. Softfacts). Za kvantitativne ocene tveganja so v lizing podjetju odgovorni v oddelku za Riskmanagement, v oddelku prodaje pa naj bi ocenjevali kvalitativne ocene tveganja. Na osnovi ranga klienta se nato v lizing podjetju odločajo o odobritvi financiranja predmeta lizinga, kasneje pa se določa tudi višina obrestne mere (večje tveganje – večja obrestna mera) ter sistem kreiranja rezervacij. V primeru, da je skupna zadolženost klienta previsoka, se mora odločitev o financiranju sprejeti s strani matičnega podjetja. Klienti, ki neredno plačujejo in so visoko zadolženi, pa se vodijo tudi v posebnem podsistemu ZKO.

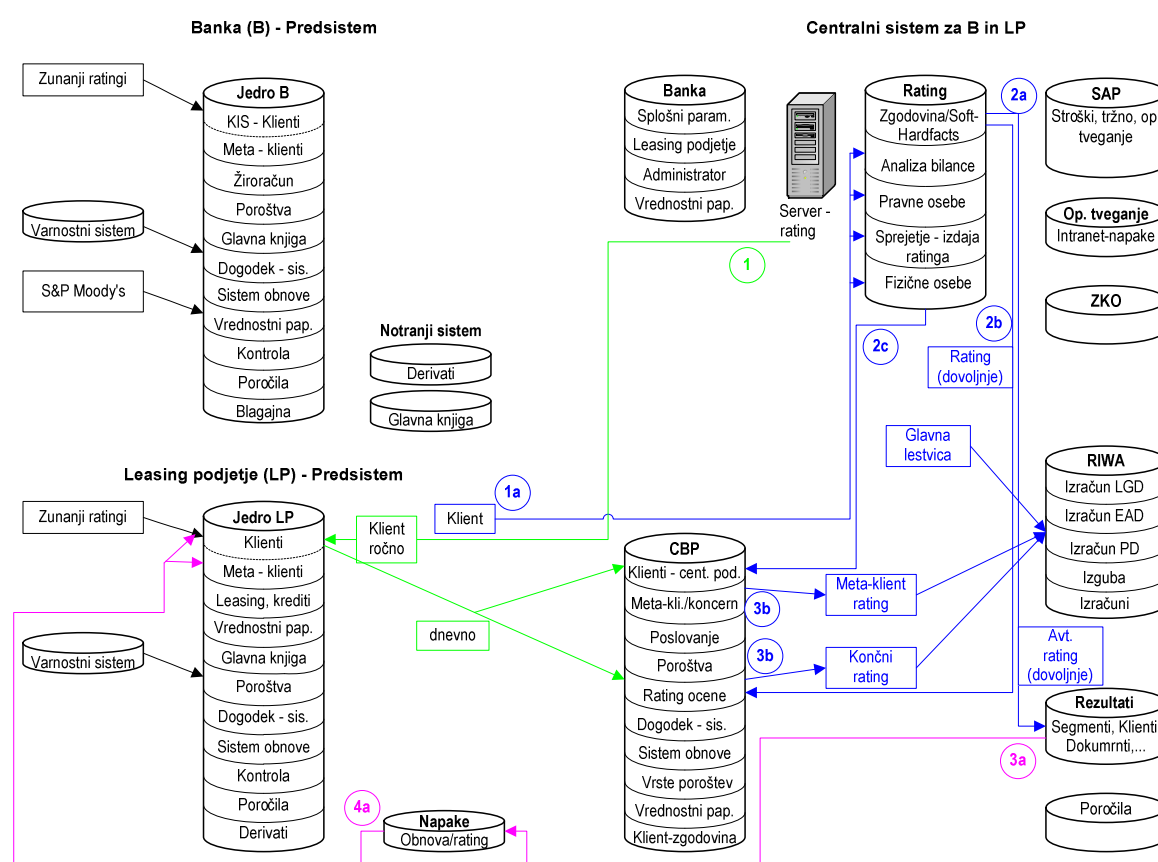
Razpoložljivost in kvaliteta vodnih podatkov so izrednega pomena. Lizing podjetje lahko uporablja podatke iz notranjih in zunanjih virov. Za določevanje parametrov tveganja so potrebne večletne serije podatkov z znanimi izvori. Lizing podjetja bodo imela svoj »Basel II strežnik«, v katerega se bodo vsakodnevno zapisovali podatki iz programa, se preoblikovali v unificirane kode, ki bodo prepoznavne baznem strežniku na nivoju koncerna. Paketi

spremenjenih kod se bodo enkrat dnevno pošiljali v bazni strežnik, na koncu meseca pa se bo izvršil celotni prenos podatkov v CBP (centralna baza podatkov za celi koncern).

V polju sredstva zavarovanj (ang. Collateral Management System) se bodo zapisovali podatki o zavarovanju predmeta lizinga, ki so sestavljeni iz poroštev, hipotek.

Vsi zbrani podatki iz celega koncerna bodo obdelani v podsistemu RIWA in na temelju teh podatkov se bo izračunavala potrebna višina minimalnih kapitalskih zahtev.

Slika 12: Sprememba bonitetne ocene

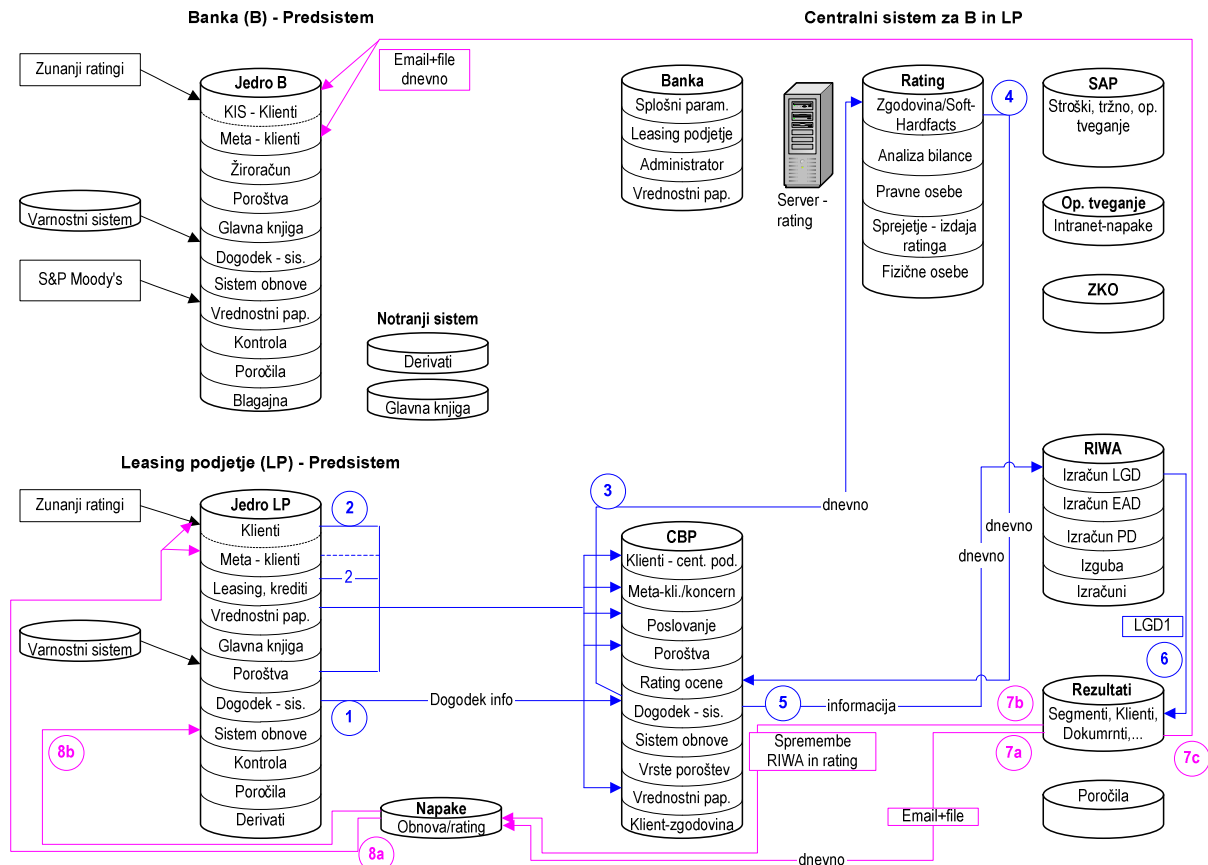
Vir: Interno gradivo VB Leasing d. o. o., 2004.

5.5 Sprememba v podatkih in odziv koncepta

Pri analiziranju tveganja je zelo pomembno, da so vse spremembe v poslovanju takoj ažurirane. Spodnji primer prikazuje delovanje celotnega sistema v primeru, da se že obstoječi klient odloči za novo financiranje predmeta lizinga. Novi dogodek se prenese v centralno bazo podatkov, na njihovi podlagi se kasneje napravijo vsi nadaljnji izračuni kot v

predhodnem primeru. Na tem mestu pa je pomembna predvsem povratna informacija vsem lizing društvom in tudi bankam, saj lahko na podlagi Slike 13 (glej Sliko 13, str. 38) vidimo, da se bodo iz centralnega sistema dnevno preko e-maila pošiljale spremembe v vse podružnice. S tem se bo tveganje poslovanja močno zmanjšalo, saj bodo imeli vsi vpogled v določenega klienta. Glede na to, da v prihodnosti načrtujejo razširitev omenjenega sistema na medbančno raven, bo Basel II gotovo dosegel svoj cilj.

Slika 13: Odziv koncepta

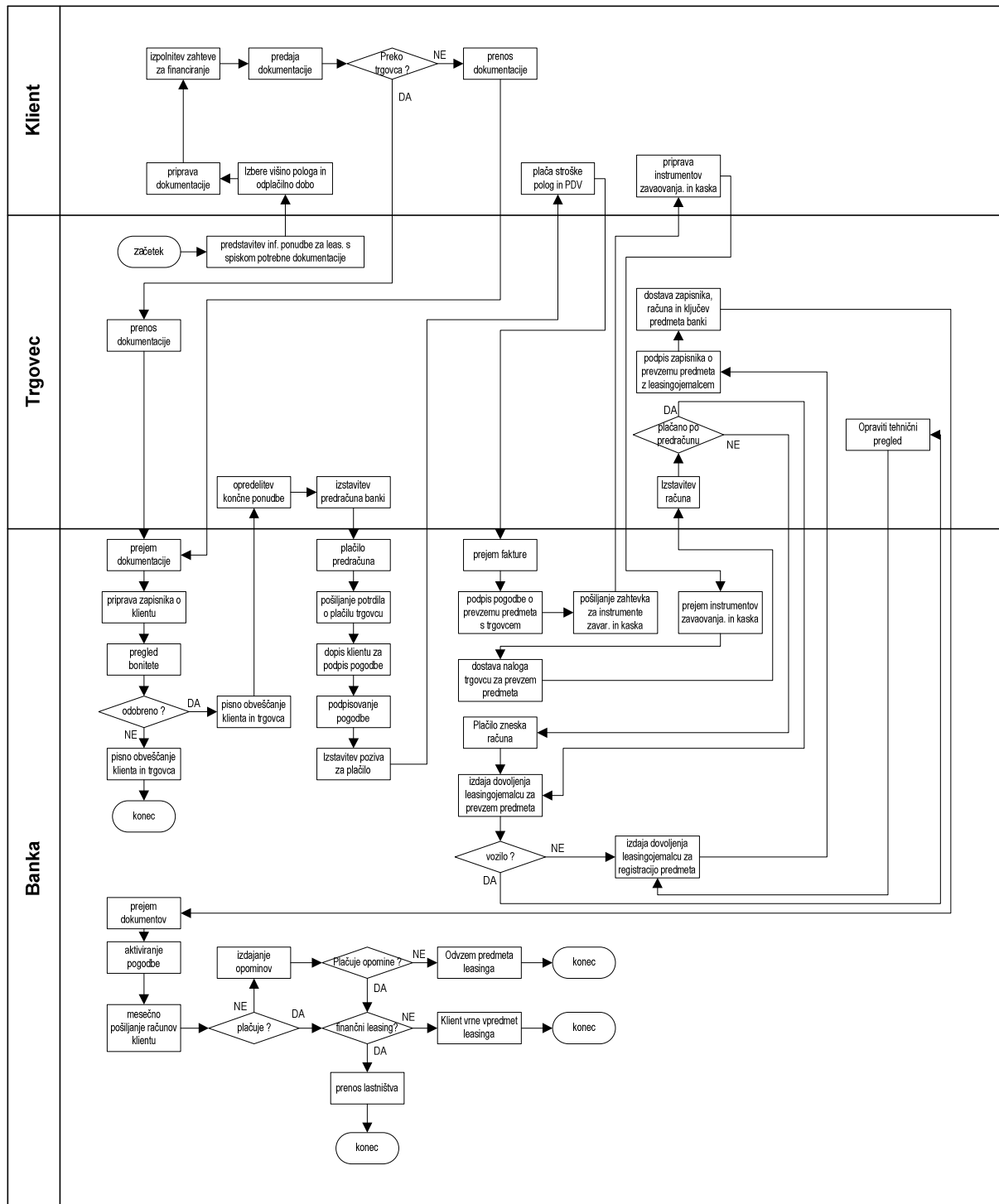

Vir: Interno gradivo VB Leasing d. o. o., 2004.

6 Model poslovnega procesa – lizing z vidika banke

Na Sliki 14 (glej Slika 14, str. 40) pa sem narisal model poslovnega procesa z vidika banke. Dobro poslovno modeliranje je osnova učinkovitega razvijanja informacijskega sistema v lizing podjetju, saj daje razvijalcu informacijskega sistema celoten pregled nad dogajanjem. Zelo dobro so vidne vse povezave med aktivnostmi in sistem delovanja celotnega podjetja. Sistem delovanja celotnega podjetja pa najbolje poznajo zaposleni v lizing podjetju, zato je zelo pomembno, da se med njimi in informatiki vzpostavi dobro sodelovanje.

Slika 14: Poslovni proces – lizing z vidika banke

Vir: Opazovanje poslovnega procesa VB Lizing d. o. o., Zagreb, (Lasten vir).

Sklep

V diplomskem delu sem predstavil spremembe, ki jih novi kapitalski sporazum (Basel II) prinaša lizing podjetjem v lasti bank. Spremembe so v glavnem vezane na nove tehnike v prepoznavanju tveganj in s tem na povečanje varnosti in stabilnosti poslovanja. Posledično ima pri lizingu vedno večjo veljavo bonitetna ocena lizingojemalca. Nove tehnike ocenjevanja bonitetne ocene so vezane predvsem na vrsto pristopa, ki so ga izbrale banke v okviru analize kreditnega tveganja.

Večina bančnih koncernov se je odločila za osnovni IRB pristop, ki lizing podjetjem omogoča samostojno ocenjevanje parametrov tveganja ob pogoju, da je podjetje sposobno samostojno rangirati in kvantificirati tveganja. Kreiranje bonitetne ocene in odločitev o odobritvi lizing posla je naloga oddelka za analizo tveganj (ang. riskmanagement), ki ima sedaj še veliko bolj odgovorno vlogo pri sklepanju lizing posla kot pri predhodnem originalnem sporazumu (Basel I). Kljub vsemu pa se vse odločitve glede lizing posla le ne bodo sprejemale na tem mestu, ampak le odločitve o manjših vrednostih financiranja in o poslih, pri katerih ima lizingojemalec zadovoljivo bonitetno oceno. Pri bolj tveganih poslih pa bo odločitev glede financiranja sprejeta na nivoju matičnega koncerna.

Zaradi tega je vse večje tudi prizadevanje bančnih koncernov po skladiščenju podatkov na enem mestu na nivoju celotnega koncerna, vključno z vsemi podružnicami. S kopičenjem podatkov bo banka pridobila pregled nad vsemi podatki in tako v veliki meri pripomogla k stabilnosti in varnosti lastnega poslovanja. Z osnovnim konceptom delovanja informacijskega sistema sem prikazal pomembnejše podatkovne tokove, ki bodo zagotavljali ažurne informacije vsem uporabnikom v sklopu banke. Na osnovi omenjenega koncepta bodo možne številne analize poslovanja na različnih nivojih banke in tudi na nivoju posameznega lizingojemalca.

Novi kapitalski sporazum pa v prihodnosti predvideva, da naj bi si banke omenjene podatke med seboj izmenjavale in na podlagi tega bodo imele celoten pregled nad komitenti v določeni regiji. To pa pomeni močno centralizacijo bančnega sistema, kar bo verjetno pripeljalo do še večjih razlik med multinacionalnimi in manjšimi bankami. Velika lizing podjetja bodo dominirala na trgu in ponujala nove produkte, manjša lizing podjetja pa bodo morala svoje priložnosti poiskati v tržnih nišah.

Dejanski rezultati Basla II bodo vidni v nekaj letih po dokončni vpeljavi v začetku leta 2007. Takrat pa se bo tudi izkazalo, kako so bile banke dosledne pri razvijanju, vpeljevanju in testiranju novega kapitalskega sporazuma v prehodnem obdobju. Ker gre za zelo obsežen projekt, gre v praksi verjetno pričakovati številne probleme, ki jih bo težko odpraviti kratkoročno.

Literatura

1. Basel committee on Banking Supervision: Overview of The New Basel Capital accord. str. 18.
[URL: <http://www.bis.org/bcbs/cp3ov.pdf>], 2003.
2. Basel committee on Banking Supervision: The New Basel Capital accord. str. 133.
[URL: <http://www.bis.org/publ/bcbsca03.pdf>], 2001.
3. Cinnoti Kristijan et al.: Leasing u praksi. Zagreb : Centar za računovodstvo i financije, 2005. str 112.
4. Equipment Leasing and Finance Foundation: Capital Adequacy: Is your company prepared for Basel II implementation?. str. 18.
[URL:http://www.whiteclarkenorthamerica.com/uploads/files/WCNA_ELFF_BII_II.pdf,], 2003.
5. Equipment Leasing and Finance Foundation: The Basel 2 accord: What does it mean for the North American leasing market?. str. 27.
[URL: http://www.leasefoundation.org/PDFs/Basel_II_White_Paper.pdf], 2003.
6. Habjanič Gregor, Filipan Tina: SKB Lizing. Bančnik, Ljubljana, 2004, 1, str. 6-7.
[URL: <http://www.skb.si/data/doc/pdf/200404.pdf>], 2004.
7. IS integration: Basel II: Impact on IT systems & Testing for compliance. str. 7.
[URL: http://www.isintegration.com/Documents/White_papers/Testing_BASEL_II.pdf], 2003.
8. Janevska Lidija: Prenos kreditnega tveganja. str. 10.
[URL: http://www.bsi.si/html/basel2/04_gradiva/dokumenti/PRENOS%20KREDITNEGA%20TVEGANJA.pdf], 2004.
9. Knez-Riedl Jožica: Pojmovanje in presojanje bonitete podjetja. Ljubljana : Zveza računovodij, finančnikov in revizorjev Slovenije, 2000. str. 206.
10. Knez-Riedl Jožica: Objektivizacija presoje bonitete podjetja s pomočjo panožnih dejavnikov. Doktorska disertacija. Maribor : Univ. Maribor, Ekonomska-poslovna fakulteta, 1998. str. 278.
11. Kofman Jason: The benefits of Basel 2 and the path to improved financial performance. str. 9.
[URL: http://www.moodyskmv.com/newsroom/materials/Benefits_Basel_II.pdf], 2004.
12. Mrak Maruša: Implementation of the new Basel capital accord in emerging market economies – problem an alternatives, str. 61.
[URL: http://www.bsi.si/html/basel2/10_druga_gradiva/Implementing%20the%20new%20Basel%20capital%20accord%20in%20emerging%20mark.pdf], 2003.
13. Rotovnik Tomaž: Operativno tveganje in Basel II – Pripravljenost bank v Sloveniji na zahteve Novega kapitalskega sporazuma. str. 17.
[URL: http://www.bsi.si/html/basel2/04_gradiva/dokumenti/Portoroz_2_Operativno%20tveganje.pdf], 2004.

14. Slak Leon: Obvladovanje tveganj v bančnem poslovanju po novem kapitalnem sporazumu Basel 2, str. 135.
[URL: http://www.bsi.si/html/basel2/10_druga_gradiva/Naloga%20-%20Basel%20II.pdf], 2005.
15. Sušnik Saša: Predlagane spremembe mednarodnih standardov kapitala in kapitalne ustreznosti bank. str. 11.
[URL: http://www.bsi.si/html/basel2/03_aktivnosti/dokumenti/Posvet-Portoroz1_bs-nbp.pdf], 2003.
16. Stepan Valter: Analiza lizinga v Sloveniji. Magistrsko delo. Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 2000, str 100.
17. UBS Business Banking: Kreditgeschäft im Wandel:KMU im Brennpunkt von Rating, Pricing und Basel II. str. 22.
[URL: http://www.ubs.com/1/g/ubs_ch/bb_ch/kmu/basel_ii.html], 2004.
18. Viršek Damjan: Trgovski centri vznikajo eden za drugim in z njimi tudi lizinški trg. Delo (priloga: Delo in dom), Ljubljana, 2004, 46, str. 6.
19. Zavodnik Evgenij: Basel II. Bančnikova priloga, Ljubljana, 2003, str. 1-4.
[URL: <http://www.skb.si/data/doc/pdf/priloga-December-2003.pdf>], 2003.

Viri

1. Beacon funding corporation.
[URL: http://www.beaconfunding.com/about_leasing/history_leasing.htm], 3. 4. 2005.
2. Credit Reform.
[URL: <http://www.creditreform-rating.de/images/Broschuere.pdf>], 6. 2. 2005.
3. Europlan.
[URL: <http://www.lizing.ru/en/benefit/leasing-history/>], 3. 4. 2005.
4. Interno gradivo VB Leasing d. o. o., Zagreb, 2004.
5. Toprak Lizing.
[URL: <http://www.toprakleasing.com.tr/English/hizmet.htm>], 2. 2. 2005.
6. UBS.
[URL: http://www.ubs.com/1/e/ubs_ch/bb_ch/finance/leasing/lexicon.html#top], 3. 4. 2005.